1 VII

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьлл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 30 ИЮЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 91 (8813). ◆ Мах 3 кеп.

ХIАРАНЕ БЕХКТОККХАМ

Вай мохк цхьайтталагIча пятилеткан шоллагIча агIонехьах чубеллаб. Шиш шерех ах шерен дахь дукха да. Бакъда, юхейисача хана де дезараш а дан кIезига, доккхий да хьалхашка латта декхараш. Уж дерттIа кхоачашдара хIара къахьегамхочо тIадахийта деза ший дерргха хьаькъал, говзал, хьюнар. Хахкъа боахама дерригача довкъошка: промышленносте, транспорте, гIишлошъяча, юрта боахаме, Iалме, просвещене, культуре къахьегаш воал хIара саг ше бехктокхаме лоархIаш хила веза вай клепаш, тIакийца социалистически декхараш кхоачашдара, коллектива гIулакхаш дертIа ледара. Цо кхетаде деза вай социалистически обществах сийлахь-доккхача советски халкъах дIакъаста йиш боаца даакъа, мехка да хилара Iалламате йоакха бокъонаш ерна саг ше волга. Цо еш йола уйла а, ше мехка да хилара хьежжа, цуя гIулакхех дог лазаш, карте юкъара, пачхахьалкхен юкъара декхараш цехий, звеньий, бригадий, къахьегама коллектива декхаращцен гIулакхашцем вIашш дувзе, царца тарде хоаш хила еза.

Хоаш ма хиллара, къахьегамхой творчески хьинар айдара, политически, экономически, культурни декхараш кхоачашдечара цар лоархIам айбара бениц лоархIам болаш хилар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум. Цига къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Ю. В. Андропова аьлар: «План кхоачашъяр цо ше лоацача дахьах тийша долга хIара къахьегамхочо кхетадар, вай дикагIа къа ше хьег дикагIа дахаргхиларах дола човхане доаца бакъдао массене а кхетадар хIанз къаьстта лоархIаме а э..лаш а да».

Производства эффективности интенсификаци айдара, боахама хIалак кхои беш дикагIен доал дара парте оттадаь декхараш цел декха дале а бухсоадаш уж кхоачашдераш болхлой коллективаш, къахьегама нах ба.

ХIанз вай республика кхашка сиздаь чакхдоэхаш да кхинкара бахкаш, тоттама хьалаш аьттув боацаш дале а деррига низаш тIа а дахийта чуйийш доаккхаш латт ялат, хьайбаш лоладераш ахкаш дьагIенашка халача хьалашка доахан кхообеш ба. Лоацца аьлча, юртарча къахьегамхоша хIара да, хIара сахьат лоархIаме дола, хьалкхедаьча алатта, хьайбай продукце хIара килограм бахьан тIагIертта къовсам лоаттабу ха а хIанзара яр. ЧIоагIа вIашттIахьабаьна, шоай бехктокхам кхетабеш къахьегаш ба итташ, бIаьш бола болхлой кхашка, колхозашйи совхозашйи хьайбай ферманашка. Цар кIоарга кхетаду шоаш хьегача къих тийша шоай района, республика, берригача мехка толам болга. Боккха нах баьб ялат чуйхача лелача республиканси ялье хьалхе аьккхача Грозненски района «Ачагинский» совхозерча механизаторий А. Дараева, А. Гайтемирова, Надтеречни района «Гвардейский» совхозерча М. Алхазурова, Урус-Мартановски района «Труд» яхача совхозерча С.-М. Мерзиханова, Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозерча М. Дукаева, дукхача кхычар. Цу тайпарча нахах ба вай шоай бехктокхам кхетабеш ба аьле.

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа къахьегаш ба хIанз СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен газ йоахача управлене, № 7 йолча треста ТМУС, ГI. Акриева цIерагIча «Электроинструмент», Нохч-ГIалгIай цементи заводий, кхыча дукхача предприятей болхлой болхлой.

Производственни планаш толаме кхоачашъеча сахлетам дукха болаш болх бар бокхха лоархIам болаш долга тIа-тIа дукхагIа кхетадеш латт хIанз. Деррига а дисциплиних тийша да ала йиш еце а,— белгалдир Ю. В. Андропова Серго Орджоникидзе цIерагIча Московски станокаш еча заводa болхлошца ше вIашагIкхийттача,— аьлха дукгара дIадоладе деза гIулакх.

Къахьегама дисциплина, хIаране бехктокхам айбар кердача общества саг хьахилайтара беча балха тIа керттера могIаг дIалоацаш да.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш тIа из доаш кхы цIаьккхаз а чIоагIа белгалдаьд. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х пленуме ма аллара, вай берригаа идейно - кхетама болх хьаддача чулоацамца хьалбиза, еррегача овеньяшвен дерригача боарамашкен — болхлочунгIарен колхозкочунгIарен министрага кхаччалца къахьегам вIаштIехьбоаккхиятен дисциплина чIоагIъеяген тоедарца буза беза. Къахьегама дисциплинен порадоки чIоагIъяра парте чакхдоахача гIулакхаша торо еннай цхьабола нах цхьаькхи а кIеман уйла ца еш, шоай декхараш бехктокхам ца хеташ леладеш хилар эшадеча холуш гIулакхаш де. Иштта, республике дIабахача ках бетта хьалхарча шера ках беттица нийсдича цIаьззен аказзен гаргга кIезигъеннай прогулаши балха ара ца бувлингеи, шоза гаргга кIезигденнад оборудовани болх ца беш латтинга. ХIаьта а дукхача предприятеш дисциплина чIоагIъяра болх хIанз а тоьам болаш бац. Цу-дукъа партийни организацешка шоай керттера декхар лархIа деза хIара граждании парте политика кIоарга кхетиеш, ший общественни декхар малагIа да дика хоеш а из толаме кхоачашдеш а хургволац хьалкхевелга. Партийни организацешта шерра торо еннай общества керттера ячейка йолча къахьегама коллективашка кхетама болх дIабахьа. Цу торонех бизза пайда эца беза. Шийна общества тIабилла бехктокхам кхетабеш, юкъара гIулакх ший гIулакх лоархIеш вола кхерда саг хьалкхевар парте а дерригача халкъа а гIулакх да.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КХАЧАН ПРОМЫШЛЕННОСТА МИНИСТРА ДЕКХАРЕХ НОВ. Т. М. БОГАТЫРЕВ МУКЪАВАЛИЙТАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиуми соцам бу:

Нохч-ГIалгIай АССР кхачан промышленноста министра декхарех нов. Богатырев Махьмада Тухан мукъавалийта.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1983 шу, 29 июль.

Кремле хинна торжественни заседани

Вай планета тIарча коммунисташа, еррегача прогрессивни общественноста тахан шоай терман тIабераабу ленински парти хьахиннача — РСДРП шоллагIча съездагахьа. Деаткъа шу дизад В. И. Ленина хьалхаьнхача идейни, политически, организационни принципех Россе революционни марксистски организацеш вIашагIтохилга цо чакхдаьккхача денoшка дениз.

Баьчча идаш, цо вIашагIъеллача социалистически революце партена съездо реально юкъейиххараш, хила а хинна йолаш а я цу тIа КПСС дегIайоагIаш, дуьнен коммунистически болам чIоагIлуш йола лард. Кердача тайпарча парте — большевикий парте Iалламате доккхача гIулакхаша адамаш исторе кердача замайга бода никъ биллаб, кердача коммунистически цивилизацена лард еллай.

Деатикъа шера са ихо ца деш машарен коммунизмаи гIулакха тIехьа йолаш ленински парти. Марксистско-ленински теора творчески дегIайоалаеш, нахацара бувзам хаддаза чIоагIбеш, цо бIубенна кердача вахарга бода никъ булл. КПСС хьалхаленца дегIаена социалистически общество хьалъаь бола, дуьнен социализма системе цхьа даакъа ше дола гай мохк бIубенна бода сийлахьвоккхача Ленина белгалбаьча новкъа. Советски общество чIоагIа хилар, социалистически Даькъе дIахо тIаьлургйолаш хилар хьахулий бола хьаст хила а хиннаб бIолаш а ба партен ханкъех йохаргйоаца цхьоагIо.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме цIаьккха а белгалдаьккхад парте гIулакхий керттера маIан, оьланара чулоацам, — советски саг, цун вахар тоадара, ие массе оагIорахьара дегIаоалавара, коммунизм хьалье машара хьалаш хьадара йоаккхо яр. КПСС дал машар лорабераl, керда дуьнен тIом ца хилийтарал лоархIамегIа декхар.

29 июле Москве, Йоккхача Кремлевски дворепе хилар Москвахи партийни, советски, общественни организацей, къахьегамхой викалий РСДРП шоллагIча съезда 80 шу дизара хеташ торжественни заседани.

Зале — столица болхлой класса, Подмосковьерча къахьегамхой викалаш, парте ветеранаш, Iилманхой, культура деятелаш, Советски Эскара бIухой. Укхаза ба социалистически мехкий дипломатически представительствашта керте латтараш.

ДIаьхдаь тIоараш тохаш тIайнйцар торжественни заседане даакъа лоацараша новкъостий Г. А. Алиев, М. С. Горбачев, Г. В. Романов, Д. Ф. Устинов, В. И. Воротников, Б. Н. Пономарев, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.

Царца цхьана президиуме — гулбеннараша безаме тIайийца Вьетнама Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь Ле Зуан, Монгольски халкъа революционни парте ЦК Генеральни секретарь, Монгольски Халкъа Республика Сийлахь-йоккхача халкъа Хурала Президиума Председатель Ю. Цеденбал.

Президиуме иштта — ленински парте ветеранаш, партийни, советски, общественни организацей кулгалхой, промышленностен юрта боахамен хьалхалаттараш, цIи хезза бола Iилмани культуран деятелаш, военачальникаш.

Торжественни заседани хьайийллар КПСС МГК секретара Р. Ф. Демичьевс.

ЧIоагIа дегаш айденна болаш сийлен президиуме харжаш новкъост Ю. В. Андропов керте вола КПСС ЦК Политбюро.

«Революционни балха партиь» яха доклад е дош делар КПСС ЦК секретара М. В. Зимянина.

Докладага чIоагIа тераш тIабахийта ла а дийгIар дукхаза тIоараш а тохаш из юкъагIа а яьхар.

Торжественни [illegible] дIакъовл.

(ТАСС).

АВГУСТ БЕТТА ЧОТАГIА

ЦхьайтталагIча пятилеткан кхоалагIча шера плани тIайийца социалистически декхараши хенал хьалха кхоачашдара тIагIертта къовсам лоаттабеш бола «Котлоочистка» яхача Московски завода Грозненски филиала болхлой дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабаьккхаб РСДРП шоллагIча съезда 80 шу дузача дезача дешаь. Дерригача технико-экономически хьокхамий ворхI бетта план 21 июле кхоачашъяьй цар.

Дукха балхаш даьд цар «Грозэнерго», «Дагэнерго», «Ставропольэнерго» районни энергетически управленей теплоцентралашка. Грозэнерча гортеплосета предприятешка.

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа яьржача социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба яьш цIендераш Неприя Анатолий, Путянин Дмитрий, Лучко Александр, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаьча Аргунски «Пищемаш» заводa болхлоша тIехккоачашду шоаш укх шера тIайийца декхараш. Нормативно - цIена продукци арахецара ворхI бетта план толаме кхоачашъяьй цар. Ер шу доладелча дениз пачхахьалкхен планал совгIа маьхала яьккхай 167 эзар сом мах бола товарни продукци, задани совгIа арахийцай 102 эзар сома мах-

ха тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лаккхяра задани шиш процент гаргга тIехккоачашъяьй.

Уж толамаш доахача дизза даакъа а лоацаш, хьанаре къахьегарца белгалъьнна я Юнусов Сайцуди Юшаевич керте латтача цеха коллектив.

СУРТА ТIА: (аьттехьара аьрдехьа) цеха начальник С. Юнусов задани луш ца электросварщикашта I. Магомадовна, А. Вагапова, Г. Тайсумовна, Л. Абдулаевна.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЮРТАХОШТА НОВКЪОСТАЛ ДЕШ

Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединенена чуйоагIача технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлоша хIара шера дукха новкъостал ду юрта боахама. Ялат, баьцаш, сом чувцача, уж пачхахьалкхена дIалуча, доккхар кийчдеча шоай хьинар ихо ца деш къахьегаш хул уж. ХIанз укх сахьате Грозненски сельски районерча «Озерный» яхача совхозерча пачхахьалкхена дIадала ялат дIаоахаш я управленерешт автомашина. ХIара дийнахьа шиашка-кхоккха рейс а ец, укхаза дика болх беш ба элеваторе ялат дIаоахаш боала водителаш Урусбиев Салман, Тазбиев Хьусен. Пхи автомашина я «Консервплодоовощхоз» объединенера соми баьцдараша город Грознерча торгови сете дIакхухьаш.

Управленера трактористаш Магомадов Мувсан Салгиреев Эндри Грозненски шурай совхозе силос йоллача болх беш ба. Цхьаккха смена дIаяхийтац цар пайи ахк норма кхоачаш ца еш. Цул совгIа, цу предприятерча механизатораша «Нефтяник» яхача совхоза кийчъяьй 45 тони йол.

Юртахошта новкъостал дара иштта дукха болхлой тIерабаьнна боллашехьа башха-дика къахьегама толамаш доахаш ба технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлой. Дерригача технико - экономически хьокхамий ворхI бетта план 26 июле кхоачашъяьй цар. Цу ихедисача деношка планагIа лаьрхIачул совгIа дIадола хьоргда ши эзар тоннал чукънахьа доацаш дола мехкдаьттахоштa. гIишлонхошта, фурувдеттараштa лаьрхIа дола новкьаш. Къахьегама овсарле лаккхяра задани 4,9 процент тIехкхоачашъяьй. Укх шера управлене водителаша, механизатораша кходаьд 103 тони доасор, 17 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

1983 ШЕРА 29 ИЮЛЬ ХЬАТIАОТТАШ ХIАРА КХОАБАЧА IАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРАХ ЙОЛА СВОДКА (кг)		
Районаш	1983 шера	1982 шера
Наурски	8.7	8.8
Надтеречни	8.2	6.9
Грозненски	7.5	7.7
Сунженски	6.6	5.9
Шелковской	6.6	8.1
Ачхой - Мартановски	6.4	4.8
Гудермесски	6.4	6.4
Шалински	6.2	6.6
Назрановски	6.0	5.5
Урус - Мартановски	5.6	5.2
Малгобекски	5.3	5.0
Республике гIолла	6.9	6.7

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос аргIанарча заседание йийцар ВСРП ЦК Хьалхара секретарь нов. Я. Кадар керте даьхтача Венгерски Халкъа Республика партийно-правительственни делегаце СССР-е яьча визита итогаш.

КПСС ЦК Политбюрос дега тоам а хулаш белгалдаьккхар, визитах керттера хьахиннар вIашагIкхийттача хана шакхе а оагIув партешта пачхахьалкхенаштен, советски венгерски халкъашта юкъера вежарашха йола отношенеш дIахо а дегIайоалаен чIоагIъеи лоIам болаш йолга цIаьккха а баьъдар долга. Цу отношеней ларде — вIашш чIоагIа тешар, союзнически бувзамаш, хIанзарча ханарча керттерча дешаех йола уйлаш йизза цIаш йолга.

КПСС ЦК Политбюрос къоабалйир визит йолаш ль переговораш, нов. Ю. В. Андропова нов. Я. Кадарца даь къамаьл, шин партейн пачхаьалкхенайн кулгалдеча деятелашта юкъера бувзамаш. Цига белгалдир визитах хьахиннараша социализмн коммунизми хьалъеча керда толамаш дахаро гIо дергдолга, партешта юкъера бувзамаш дIахо дегIадоаладара. СССР-и ВНР-и вIашш цхьаьна деладу политически, экономически, идеологически, культурни гIулакхаш кIоаргдара лоархIаме стимул хургхилар.

Визит йолаш хиннача вIашагIкхетарашен къамаьлашен хьагойтар США-и НАТО кхыча мехкийн агрессивни низаша хьалхьебеш болча тIема кхерам ниць бехна. дуьнен халкъашта юкъера хьал унахцIена хилийта, цхьатарре бокъон кхерамзлен хилара нийсача принципий ларда тIа тераш Iодаххийта гIертаз социалистически мехкаша хьалхайоаха программа кхыча зеннарашха долча мехкаша цхьаьна чакхъяккхара деррига а делоIам болаш шакхе а саг1ув йолга. Да а дац хилайиш а иц чIоагIа машар лоаттабарал лоархIамегIа декхар. Из сийлахь-доккха де лерхIар бахьан чIоагIъьна яргьяц даьттаь тIарча коммунистий, дерригача прогрессивни, демократически, машар безача кхий интернациональни солидарность.

КПСС ЦК Политбюрос йийцай халкъа боахам хьалхарча ах шера дегIабара итогаш 1983 шера мохк экономически социальни дегIабара план толаме кхоачашъяра болх дIахо чIоагIбара де дезараш. Партен пачхахьалкхенон чакхдоаха экономически, социальни, организационни гIулакхаш городашкарчен юрташкарчен къахьегамхоша дизза хьаллоац.

Заседане белгалдир мехка экономике хьадда дика тенденцеш гучаяьннилга: юкъара экономически хьокхамаш тоаденнад, парех цхьадараштa карагIдьниараш плановаи задане тIех да. промышленносте ах шера план кхоачашъяьй еррагача министерствашен союзни республикашен.

ЛоацагIча ханашка чакхдаьхад юрта боахаме бIаьстан-кхашкара балхаш дIадахача шера цу ханаца нийсдича, дукхагIа кийчдаьд хьайбаш, оалхазараш, шура, фуаш, хьалха хьадоала баьцдараш. Айденнад къахьегамхой къахьегамен политически хьинар, на дика Iалтинъар балха дисциплинанен организованностах, боахамен культурни декхараш кхоачашдара.

Цуица цхьана заседане белгалдир цхьайолча партийни, советски, боахама органаша, къахьегама коллективаша, ихьаьнцерча партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта беча балха тIа хIанз а производства эффективности балха дикали айдра лоаттабеча къовсаме йоагIIаш йола тоам ца тIехалга.

Союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомашта, обкомашта, горкомашта, райкомашта, министерствашта, ведомствашта, объединенешта, предприятешта тIадиллад ах шера итогашта критически, корта болаш анализ елга, карагIдаьна дика гIулакхаш дIачIоагIдара, гIалаташа кхоачамбоацараши дIадахара тIаберзабаь балха баргбоаца организаторски массово - политически болх белга, 1983 шера план толаме кхоачаш а тIехкхоачаш а яр Iалащдергдолаш, хIаьта бIарчча хьайийцача цхьайтталагIча пятилетка план толаме кхоачашъяра аьттув бола хьалаш хьадела.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцад къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра болх чIоагIагIа бара доаш. Из дуьнаш белгалдир советски наьха вахара хьал тоаде аьнна парте оттадаь декхар кхоачашдара цIийла цар хьаьнала къахьегам, чIоагIа порадоки организованносте йолга. Халкъа боахама еррегача звеньяшка партийни, пачхахьалкхен, къахьегама дисциплина моллагIча тайпара яь а телхаярца къовсам лоаттабара, массово - политически, кхетам балара болх чIоагIдара тIаераавь йола КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) а июньски (1983 ш.) а Пленумашна парте тIайийца решенеш шерра хьаллаьцай советски халкъо. КПСС ЦК соцама проект хьалхаргIе а йийцар дукхача къахьегама коллективашка, хIаьта чIоагIа къоабал а йир.

Дисциплина чIоагIъяра беча берригача балха ларде хилла деза къахьегамхоша шоай граждански декхар кIоарга кхетаделга — Даьхенна долча гIулакха сакхетаме а дог-цIена а къахьегилга. Партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски органашта тIадиллад хIара къахьегама коллективе доаттIар чIоагIа хьадехаш а бехктокхам болаш а хьал хьакхоллара тIаберзабаь болх деррагIа чакхбоаккхилга.

ЦК Политбюрос могадаьд къахьегама дисциплина чIоагIъяра, предприятешка, колхозашка, совхозашка, организацешка, учреждаешка организованность а порадок а айдра тIадерзадаь дола СССР Министрий Совето, Профессиональни союзий Еррегсоюзни Центральни Совето кхы белгалдиь гIулакхаш.

Цу дешца хьакъехьа болча соцама наложени центральни а моттигерча а кепайоазон тIа арайоаккхарга.

КПСС ЦК Политбюрос соцам тIайийцаб СССР чурча гIулакхий Министерства системе политорганаш вIашагIйоахара хьакъехьа. Цар декхар сенах латт аьлча, из латт СССР МВД системе партийно - политически, идейно - кхетам балара, культурно - серлалон болх вIаштIехьбаккхарах а цуйна кулгалдарах а, ший служебни декхар кхоачашдара хьалхара лични состава бехктокхам айбарах.

КПСС ЦК Политбюрос могабир визиташ Франце тиннача СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совета а Къамий Совета а комиссей делегаце болх.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар иштта кхыдола дешаш а.

Технически дика тоаль мара заводера цхьа вагон ара ма ялийта. Из декхар толаме кхоачашду Челябинскерча йоккхийча предприятеша. Масала, дукххача шерашка подвижни состава ремонт еча трубопрокатни заводе вIашагIъеллай машинаькъахой новкъосталца «Донбасс» яха ремонтни машина а цхьа сварочни аппарат а оттаь кийчъяь йола лаьрхIа участок.

СУРТА ТIА: металлургически заводе турбореактивни установка тIа хьачуозаш латт состав.

В. КЛИПИНИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

МИШТА КХОАЧАШДУ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

ЯЛАТ ЧУИЙЦА ДОВЛА ДОАХК

Тха совхоза къахьегамхоша доккхий социалистически декхараш тIайийцад. Цар дош деннад укх шера ца бола ялат 5200 тони а доаккхаш 11040 тони ялат дакха, планагIа дакха доагIар 10520 тони долаш.

Тахан кайрра ала йиш йолаш да совхоза коллективо тIайийца уж доккхий декхараш толаме кхоачашду, аьнна. 1510 гектар хулаш йолча кхай тIара 3304 тони ка бола ялат чуйийцад, хIара гектара тIара 22 центнер даьккхад, планагIа дакха доагIар 19 центнер йолаш.

Иштта хьувкъам кхебара совхоза къахьегамхоша тIатеIIа бахкаш цар дIадаккхача шера. Мел аша органически минеральни удобренеш а товсаш деррига бахкаш чакхдаьхар эгтара дикагIча агротехнически деношка. Цудухьа тхо раьза долаш дика хьатIа а даьлар ялат.

Иштта хала хьалхебаь хьувкъам цхьаккха хIама ца дойташ сихеш дикеш чубара кхай тIа яьккхар лаьрхIа кийчъяь низ бола механизировани отряд. Цун болхлоша овсарле лакха болаш къахьегамцара безам совбаргболаши вола хьалаш вIаштIехьдаьхар совхоза дирекце, партком, профком.

Дийнахьа кхоза чаке кийчбаь бIийха кхача бувйт болхлошка, цар культурни хьашташ кхоачадеш хоза кийчъяь агитационни вагон а я кхай тIа. Социалистически яхье хьалхалаттарий сийна арахецар «Молнеш», уж бувцар пенгазета тIа, ваьгона сенаш тIа хьалтеха йоахкар бархал оалаш йола телеграммаш, уж даьхьала бувцаш йола письмош дIаухийтар цар дезалашка.

ХIара дийнахьа даьча балхий итогаш йора. Социалистически яхьа условешка хьежжа хоастеборе эгтара дикагIа къахьегараш, хьалхе йоахараш. Ахчан премеш тералал совгIа яхье хьалхалаттараш белгалбоахар сийлен грамоташца, карара кара телача цIеча вымпелашца. КIи-марс чакх а баьнна деррига балхий итогаш вича социалистически яхье эгтара дикагIа къахьийтача механизатораштa 150, 100, 50 сома яхо премеш хьоккъертйолаш а да тхо.

Цу ерригача мероприятеша наьха къахьегамцара безам совбаккхаро дикеш сихеш чакхдоах кIи-марса балхаш.

Каст-каста делхача догIана чIоагIа дукхьале ю тхона ялат чуийца цар доаккхийташ. Из бахьан долаш дикка ялат да тха хIанзачул тIехьагIа чуэца дезаш. Комбайнераша, шофераша, берригача болхлоша кюашта могар ду болх бе йиш йолаш ди деча. Деррига ялат чуийца даккхара 3—4 ди мара ца езац тхона.

Сунженски района XIX партсъезда цIерагIчен «Путь к коммунизму» яхачен колхозашкара тхона новкъостала яхкийта 17 комбайн а йолаш 40 комбайн йоалл кхай тIа юхедиса ялат чуэцаш. ТIехдика къахьег Полянский Владимир Степановича. ХIара дийнахьа 37—38 тони ялат оард цо. Цул дукха тIехьа ца вусаш болх бу Овсянников Георгий Ильича а. Царца социалистически яхье а баьнна балхаш ду тха совхоза комбайнераша Полонхоев Мувсаc, Теркакиев Ахьмада, Гадиев Бориса, кхыбараша. Юкъера лаьрхIача дийнахьа 275—280 центнер вIа оард царех хIаране.

Боккха теркам тIабохийт оаха цхьаккха хIама ца дойташ ялат чуэцара. ХIара дийнахьа тоххмаш деш хул халкъа тIахьожамхой. Цу гIулакха цIенхашта оарцагIбаьннаб Дударов Iалихан, Кодзоев Асхьаб, Беков Юсап, Евкуров Лазан. Цiена болх ца беча комбайнерагара доагIар хьадех цар. Масала, цхьан чаха тоIхора юкъе Дударов Iалихана бIаргабайкаб массехк кIи финс. Из аьрда комбайнер сиха хьа а лоха цун комбайн тоайтай цо цу тайпара гIалат ахм доалийтаргдоацаш. ХIаьта комбайнера далийта гIалат сарраха собрание дийцад.

Доккха даакъа доац кIимарса балхаш дика дIадахийтара партийни депутатски посташа а. Цар тIахьожам лоаттабу кхай тIара центральни хьетта ялат цIаккухьаш йолча машинашта.

Мехка Кхачан программа кхоачашъеча ма могга доккхагIа даакъа юкъедахьа гIерташ, тIайийца декхараш толаме кхоачашдара хьанар айденна къахьегаш я тха совхоза коллектив.

А. АУШЕВ,
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза директор.

ТАХАН РСДРП ШОЛЛАГIА СЪЕЗД ХИННА 80 ШУ ДУЗ

Художника Ю. Е. Виноградова «РСДРП II съезде къамаьл ду В. И. Ленина» яха картина. ТАСС фотохроника.

Керда тайпа парти хьахилар

Ше хьахилара ха лархIа йолаяй Советски Союза Коммунистически парте Российски социал - демократически парте II съездагара. «РСДРП шоллагIа съезда 80 шу дизарах» болча КПСС ЦК соцам тIа белгал ма даккхара, цу форума исторически лоаркIам латт «съездо Россе революционно - марксистски организацеш Владимир Ильич Ленина отталача идейни, политически, организационни принципаш тIа вIашагIтохара процесс чакхъяккхарах. Исторически ареле яьлар керда тайпа парти — болхлой класса парти, Iилман коммунизма парти, социалистически революцех коммунизм хьаккхолларей парти».

Из тайпа парти хьаккхолланза аргIоацаш хIана яр? Империализма зама хIатIаеча малхбузеневропейски партешта магензар керда декхараш кийса къестаде, капитализма Iазап дIадаккхара къовсам лоаттабе болхлой класс кийчъяьцар. Цу хьакъехьа хьисапе да германски социал - демократех II Интернационалски лидерехи теоретикехи цаI хиннача К. Каутске даь мужIарал. Цо лздора «царна дега а дохац революци дIайолае а кийчъе а». Цу партеша керттера лоархIар къовсама парламентски формаш, революционни марксизмах хьакъаьстаяр, реформаш болхлой класса керттера декхар лерхIар, буржуазеца классови гIуланкаш леладара тIаберзабора болхлой болам.

РСДРП II съезд хулача хана Росси яр цоалханеча социальни, экономически, политически вIашдухьленаш хьагулъенна моттиг. Хьалхулаш латтар революционни событеш, Российски пролетариата хьалхашка эттар бехктоккамe декхар — пачхьалха самодержави дIаяккхар, империализма фронтах эггара хьалхатIа Iург даккхар. Цо дIадехар классови къовсама формаши методеши эргаяхар, болхлой класса политически саккетама организованность айелга, политически Iаьдал хьадаккхара из массе а оагIорахьара кийчъелга. Из тайпа декхар кхоачашдулургдолаш болхлой болама юкъе классови политически саккетам, организованности вIаши кхотедалари хьоргдола, болхлой классо дечун кулгал дергдола, цун революционни чIоагIIалх доIамн хьахулийтаргбола алхха керда тайпа пролетарски парти мара яцар.

В. И. Ленин российски дунен халкъьюта юкъерчен болхлой болама эггара хьалхара вор империализман пролетарски революцейн зама йолаш болхлой классана керда тайпа парти — бокъонца революционни, коммунистически тайпа хиланза аргIовцилга кхетадьрех а Iилман ларда тIа бакъдьрех а. РСДРП II съезде хьакхелла парти Малхбузен социал-демократически партел овлингара эргаш хилар дар из революционни марксизмана тешаме хилар, социальни революцей парти хилар. Бакъда, пролетарски парти хьахилар ирача идейни къовсаме.

Къовсама ирал холуш яр РСДРП шоллагIа съезде российски социал - демократе цу хана хинна тайп-тайпара идейни течениеш хиннадаь. 26 организаце делегаташта юкъе съезде кийчо елга Iалапiдаьча «Искратахьа» бараш 33 голос йолаш бар 51-ех, искровски наьхъа духьала бариш — «экономистийн» бундовцийн 8 голос яр, шен бараш, е центристаш «болото» олаш хиннараш 10 голос йолаш бер. Хьалчоалхане дийзар съезд йолалуча хана цхьоагIо йолаш хинна искровцаш дIахо шоайла чIоагIа вIашдухьленаш йолаш хиларах. Ленина тIехьабарий, хургбола большевикаш, 24 голос йолаш, хургбола меньшевикаш — 9 йолаш бар. Царна юкъерча вIашдухьленех пайда оаш гIерташ бар искровцашта духьала бараш.

Оппортунистически элементашца къовсам лоаттабе бийзар съезд чакхъаллалца. Шозза дийцар Бундах дола дош. ХьалхагIа Бунда оттадир федеративни хьисапе парти хьаяра дош. Ленина хаьдда тIеэцацар къаман принципах парти вIашагIйоллара идеп, партерча федераце принципо шоайла хьерчарга, пролетарски организацеш мельарга дугалга белгал а деш. Болхлой класса организацеш интернациональни принципах хьаяр, парте юкъарча дешашта централизаци елга периферийни организацей моттигерча дерригача гIулакхашта йолча автономеца вIаши тардар — Ленинан цунгахьа хиннарийн из позици котъьлар. Съезда делегаташа тIаэцанзар Бунда дIадийха вон националистически дар а — Россе жугатий пролетариата ше цаI мара воаца викал хилар бакъде яьар а. Цо дуггардар партийни организацешка болхлой къаман хьисапе бекъарга, пролетариата цаI йола классови организацеш ца хилийтарга. ХIаьта съездо уж дIадехараш тIа ца эцанзар.

Болхлой класса партена къаьстта лоархIам болаш яр программа. Цо чулоацар парте маIан, цун политически стратегии тактикеи. Съезда делегаташа ларде ийцар «Искра» редакце хьачуенна программа проект. Из белгальйолаш яр леррагIа революционни хиларца, парте гаргарча хенара декхараши бух-соццаш де лерхIараши, царизманеи капитализманеи духьала болхлой классо лоаттабеча къовсамера цун кулгалду лоархIам къаьста бувцаш хиларца.

Протоколашка тешал ма дарра, программа йийцар съезда 9 заседание. ХIара пунит къаьст-къаьста тIаийцар. Ленинеи цунгахьа барийи реформистски тоадеращца программа революционни хьисап хувца гIийртача оппортунистий чIоагIа атакаш юхетта йийзар. Къувсаш яр хIара формулировка, хIара дош. Масала, оппортунистий лидера «экономиста» Акимова тоадар юкъедоалдир, шоаш берригаш а программа ший маIан хувца гIерташ ба аьнва гуччахьа хьа а кхайкадь.

Бокъонца исторически лоархIам болаш хилар пролетариата диктатурах йола положени бахьан Ленина тIехьа хиннараша лоаттабаь къовсам. Малхбоаленевропейски социалистически партей программашка из тайпа декхар уттадац кхаз оппортунисташ гIертар из положени дIаяккха. Бакъда, леррагIа хьабоагIача российски марксисташа кийчъьча программа проекта баьхало я а из К. Марксен Ф. Энгельсен программни документел тIехьагIа социал-демократически парте пролетариата диктатурах, болхлой классо политически Iаьдал даккхарах а бе доалладарах а дола тезис къаьгган ниясен хьалхаданнхарах латташ. Съездо оппортунистий цу позицена холуш хIама техар.

Ира полемика лелаьр Ленин автор хиннача программа аграрни даькъа хьакъехьа а. Российски бакъдолчун хаьлла дола хьалаш чоте а эцаш яьалхадоахар крепостническах юхедисараш дIадоахилга, ахархой помещикий дукъа кIалара боалилга, юрта классови къовсам партIата дегIабоалабора хьалаш Iалашделга. Шуй аграрни программаца Ленин гIертар хургболча революционни къовсама болхлой классеи ахархойн союз хьакхолла а чIоагIъе а.

Россия сайна болча дукха къамаш дахача мехка къаьстта лоархIам болаш дар къаман дош. Марксистски къамаш программо теоретически лардаши практически дIадехараши оттадир Ленина. Цо хьалхадоахар моллагIча къамах бале а берригаа гражданаш йиза цхьатарра бокъо йолаш хила беза, российски пачхьалкхенна чудоагIа дерошта къамаш шоай лоIамагIа хила бокъо йолаш хила беза, дерригача къамий болхлой цаIаш йолча классови организацешка вIашагIтеха хила беза, яхаш. Къамаш шоай лоIамагIа хила бокъо йолаш да аьнна программо оттадаь лозунг парте революционни къовсаме чIоагIа гера хинна дIаотта дезаш дар. Россе IотоIадаь даьхна къамаш пролетариатагахьа доахар цо, демократически партIатонаш социализми бахьан лоаттабеча къовсаме мехка къахьегамхошта интернациональни кхетам баллара бокха лоархIам болаш дар.

Оппортунисташа атакаш яьяле а съездо тIайийцар эрсий марксистий теоретически балха лоархIаме итог хинна а керда тайпа парте цоккал де а йиш йолаш а дIаотта программа. Цун ларда тIа парти дегIа а кхар чIоагI а елар, цунца хьакхле а лелаеш Россе болхлой класс социализм котьлларга йоалайир.

ГАЙМАКОВ Дмитрий, исторически Iилмай кандидат. (АПН).

СУРТА ТIА: РСДРП II съезде шоай викалаш бахкийтача организацей карта-схема. ТАСС фотохроника.

ПАРТЕ ВЕТЕРАН

Кхиэттъея нурийтта шу даьннад Куркиев Хьадиса Солебика. ГIалгIайчене хиннача эггара хьалхарча комсомольцех цаI вола из большевикий парте мугIарашка вахав 1928 шера. Цунна дикка дагадоагIа граждански тIом латташ, коллективизаци еш, социализмана хари йоллаш хиннача шерашка вай ирас лаьтта гIулакхаш дукхача партийни, советски кулгалдеча балха беттоккхинеча участкашка къахьегаш хиларца. Солебикеи цун сага МурцIалий Хьавасе хьалкхебаьй кхо воIи цхьа йоIи. Къонгийи маххарийи шоай дезал а хьалкхуш ба. Иштта йоакхо а сагото а е шортта хIамаш даьг а общественни балхадара цьеста туган еоц къоено хIанз а.

Ийс итт шу даьнна волча хана Барсукерта школе дийшадар Солебика, хIаьта хIанз революционни хувцамаш де халкъ эттача хана цох кхоачамбаь Iе дага вецар кхуш воагIар. 1920 шерашка ГIалгIайчене эггара хьалхара комсомольски ячейкаш хьахилар. Цу тайпара организаци хьахилар цар юрта а. Цу ханара комсомольцаш чIоагIа шиш болаш, шоаш хьалаьца никъ чакхбаккхара чIоагIа бIубенна бар. Уж партийни бокъонца болц вIашагIбола гIончий а хинна дIаттар. ДегIа ондаваьлча даьх царгахьа оагIув бехкаш хилар Солебик а. ХIаьта 1921 шера дена юртарча ревкоме болх ба волавеннав. Цар цхьацца тIулакхаш чIадеккар, кхелетача вIавигача сага. Иштта, цар тохнамех чакхваьлча 1924 шера комсомоле дIаттар из.

Цар юрта бахача наьха вахаре чIоагIа лоархIаме хIама хилар парте ГIалгIай оружкома клуб хьеллара. Из, кхьметтел пианино а [illegible] гIерсаца дика кийчъяь яр. ХIаьта тIехьагIа трактора моторaца электрически сердал а лоаттаIора цига.

Укхаза вай хулар, ше кулгал лоаттадеча дIа-юха лелача школаца, Ахриев ГIапура воша Махьмад. ТIакха шоай бараш боацаш, кхыча юрташкара а берам, кагий нах, цIе партизанаш деша, ялде, политика дешаш довза хьаухар укхаза. Цу хана соца дешаш вар цига цIи хеза вола цIеча эскархой командир Яндиев ЗаIамо, а яхаш дувц Солебика.

Парте мугIарашка отта ирав хилар Солебика 1928 шера вай Даькен столица Краснопресненски районе. Цу хана из дешаш вар Малхбоалех къахьегамхой коммунистически университете. Цига из хьожаваьвар тIкьара ваьннача хана город Орджоникидзера совпартшкола вистейкхка воаллаше а. Цига хиннача юкъа Москверча вай студентий землячествана керте латташ а хилар из.

ЦIавеначул тIехьагIа облисполкоме, цул тIехьагIа «Сердало» газетан парте ГIалгIай обкома издательствен редактор, тIакха культурно - пропагандистски отдела заведующи. 1931 шера дена облисполкома председатель волаш балхаш даьд С. Х. Куркиева.

Из яр хьалха берригаш хIана бац аьнна нах ахархой хиннача халкъа вахаре чIоагIа лоархIаче йола юкъ. Юрташка коллективаци еш яр. Хьалдараш, наьха хьакъ дуаш лела гIертараш, цхьа юкъара боахам а болаш догцIена, хьакъала болх беш баха лоаш болчарца «бу бахe» беза ха хьатIаоттаар.

ХIана а тIехьа цхьаболча лоха политически саххетам болча, шоай халкъа истори кIоарга па довзача кагийча наха оилаш хов «ай вайнаха юкъе фу классови къовсами бекъамаш хиннаб» аьле, яхаш дувц ветерана.

— 1932 шера Оягуштара нах хлебозаготовкаш яйтара духьале ец ба аьнна хоам кхаьчар. Еррисгача активаца цхьана яIлайтта яя даккха дийаар тха цигара нах бакъдолчун дуктIабоахаш, къайлагIа нах хьалсувсабеш хиначa кулакаша, моллаша дуайар харц хаара уж дIаккетабеш.

Кхоачам ба цу хана бийсана кхерам боацаш юрта гIолла дIа-юха бака партийни, советски болхлой йиш йоацаш хиннилга белгалдаькхача. Даим шоашка кийчдаь гера долаш хулар уж.

Цу юкъа хаст-хаста Барсукино вахе хулар облисполкома председатель. Укхаза вIашагIъелла массехк колхоз яр, хIаьта из юрт ГIалгIайчене эггара йоккхагIен тоаенеи яр. Цхьан бус из цига волаш, цу юрта яьча собране ваьгIа базови партячейка секретарь Мальсагов Iисий Муса вийва, корах топ чу а техе. Цу шерашка иштта кулакийи бандитийи пхорчех велар массехк партийни, советски болхло. Царех вар Йоккхача Ачалкхерча партячейка секретарь Чияниев Алип, Дабийюртарча юрта Совета председатель Мальсагов, кхыбараш.

1934 шера январь бетта Нохчийн ГIалгIайн автономни областаш вIашагIнхийтар. Хьалхарча областной партийни конференце С. Х. Куркиев бюро, чаналлех кулгалдеча партийни органий отдела заведующеллен хорж. Цига дуь шера болх бу цо.

Казахстане волаш потребкооперацe къахьегаш хиннав из. Цига цунна еннай «Знак Почета» яха орден. Эрий даьда лаьтташ карадерзадарах луш йола медаль. Назране юха цIаккхьачча а цу системе волаш цхьа ха яьккхар цо. Иштта, ше партиe дIахьожаваьча моллагIча метте ек па оалаш къахьегаш хьаьнав Хьадиса Солебик.

Ше ренсе вахача дийнахьа дезa комсомолен партей ветераний советашта юкъе а волаш, кхуш йоагIача тIехьенна кхетам дуча шерра даккъа лоацаш хьавоагIа [illegible]. Из бахьан долаш дукхаза совгIаташ луш белгалаьхав. Цунна еннай Ленински юбилейни медаль. ВЛКСМ ЦК а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума а массехк Сийлен грамота, парте волаш 50 шу даьккхарах Знак, дукха кхьдола совгIаташ.

Укх денощка РСДРП II съезда 80 шу дизара хетадаь ветераний вIашагIкхетараш хилар районашка. Цига цхьайнахьа ше къамьл деш С. Х. Куркиева тIахьяйхар ший замахьой Ленински тIехьале кхь а кIоаргагIа Iомае. Вахаре никъ луацаш хила. ХIаьта цунна дола къаьгга дола масал да цун ший вахар.

С. МАЙСИГОВ.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС—

ОПЫТИ ПРОБЛЕМАШИ

СОМИЙ БЕШАМАШ ЛЕЛАЯР— ПРОМЫШЛЕННИ ЛАРДЕ

В. И. Ленин ваь бIаь шу дизар мехка дездеча 1970 шера апрель бетта дIаегIир Молдаве эггара хьалхара йоккха межколхозни сомий беш. Цигара хьайоагIа ду беша цIи — «Память Ильича».

Цу тайпара беш хилийта дагадехар 1969 шера аккхан замалахьа догIаш а дийлха докнха денача Днестр яхача хийо Слободзейски района колхозий цун атагIа ихнаьл 2190 гектар хулаш йола бешамаш хIалакйича. Специалисташта хетачох цо даьзе юхаметтаоттаде йиш хулийтар йоккхача беше. Промышленни хьисапе боккха пайда эца йиш йола беш хьаяра цхьанаца а боахам бацар лаьттеи, техникеи, хиш дехка системаши, рузкъеи долаш. Цудухьа вIаштIехьдаьккхар 13 колхоза рузкъах из хьаелга — Слободзейски района пайщикаша.

«Колхозниисадпроект» яхача институто чакхъьяккхар межколхозни бешамий боахам хьабара эшаш йола проект. Из а иштта республика колхозий рузкъах пайщикий хьисапе вIашагIа а елла комсийн сомийн бешамашта проекташ уттаеш я.

«Память Ильича» яхача хургйолча сомий беша доккха лаьтта хьакъоастадьдар — 5.5 эзар гектар. ДIадахача кхойтта шера 4 эзар совгIачох пайда ийцаб. Беша лаьркIа хьакъоастаь моттиг аьттув болаш я. Тирасполь — Одесса яхача автострадана ловлаха 30 километр Iоулл из, юкеIолла Iобоаглаш аьшкниъ а болаш. Хиш дехка йиш йолаш днестровски динача хих хьакиначa Кучургански яхача лимана дIатIаккхоч беш. Хьал а ль беша дIоттальча насосни станцей вIаштIехьдоал дерригача доккхача лаьтта итт дийнахьа хий теха даькха.

Чакхъоала производства циклаш йола йоккха агропромышленни комплексе сана йола беш колхозий кхыча йоккха йоацача бешамашта юкъе ший тайпара хулийт индустриальни вона хиларах. Машинаш а хьатIабоагIаш укхаза хьалъай йоккхий сом лоаттабу склада-холодильникаш, Промышленни зона чуйода сом дIахьоарчабеш сортировки еш йола фабрика, 200 машина йола авторефрижераторни парк.

Цу еррига межколхозни бешамий комплекса сметни мах 120 миллион сом ба. Бокъонца из хьаллъ ярга 1985 шу чакхдоалаш.

«Память Ильича» яха беш ший проектни параметрашка кхаьча еце я, цо хIанзале бокъонца хьахьеккай ший экономически эффективность. Шер-шера хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 150 центнер сом боахих. ХIара гектара тIара цIена пайда — 4314 сом. Капитальни гIирсаш хьалдеш дIадахар юхаметтаотт шин шера.

Межколхозни беша хIара гектаро лу хьувкъам 45—80 центнер лакхагIа ба района кхыча бешамаша лучул. ЛакхагIа я продукце динал а.

«Память Ильича» яха беш йогIара йола варианташ хоржаш эггара дикагIа лаьрхIар «Рассвет» яхача экономически ниа боацача тIехьайисача колхоза лаьтташка из хьаелга. Цун дерригa лаьтташ дIалаьцар хьалъеча межколхозни беш. ХIаьта Первомайск яхаш цIи а йолаш бешамаш лелаерий поселок хилар колхоза центральни ков хиннача моттигах. Капвложенеш дIа а йохийташ межхозяйственни сомий бешамаш лелаеш йола объединени хьаеш хьахиннар, бокъьалдар аьлча, керда производственни база я.

Хьалха тIехьедусаш хиппа боахамаш экономически а социальни а хувцаденнад цар лаьтташка болх беш межхозяйственни предприятеш хиларах. Иштта, дукха этажаш йола цIенош хьалдеш латт Первомайске. Укхаза хьалъергйолаш я культура Дворец, юкъара дешара ши школа, берий бешамаш, больницеш, поликлиникаш, профессионально - технически училищаш, кховача натуралистий цIа.

Кердача гIулакха юкъе нийслуш йола дукха халонаш нийсъелар йоккха межколхозни беш хьаеш. Беша дукхагIча даькъа тIа дIаегIаяр юкъера дагI дола тIайоагIа магаш йола гаьнаш, хIаьта проектагIа дIайогIа езараш вIамига яраш яр. Беш чIоагIа листе гаьнаш йолаш хилар, зене йолча хIамащен Iазарашен зулам а деш. ЧIоагIа дегIаукаш йола совлен гаьнаш лIаяхара дукха рузкъа дIадахийта дезаш хилар. Интенсивни йолча бешамашка хIанз а леррIа Iомаьлц гаьнаша ана цареи царех бурилгаш хилархи йола биологи. Шоашта опытнеи ергйола сорташ хьахилийтар чIоагIа этта вопрос я, хIана аьлча нохкарий мозаша еча опыленэ эффективность лакха йоацилга гучадаьннад.

Эггара хиаагIа йола ха я хьувкъам чубахьар. Агротехнически дикагIча хена берриге хьувкъам чуйца баккхара хIара шера 1800 хана йола болхло боалаве еш.

Перспектива йолча индустриальни технологегIа Iамаш кхебара къахьегаш ба Iилманхой. ДегI ца дайташ йолча тайп-тайпарча препараташца дикагIа хьувкъаю 70—80 сантиметр мара дегI ца дена ши шу даьннa гаьнаш. Из гIулакх вIаштIехьдаьккхад цар. Опыташ еш йолча даькъаш тIара лакха хьувкъам чуц — хIара гектара тIара 1700 центнерал дукхагIа. Цу бешамашкара хьувкъам чуц комбайнаца.

Укх тIеххьерча итт шера техника юкъейоалайра боарам шоазза алаззеи лакхбеннаб. ХIаьта а из юрта боахама отрасль эггара хаагIа ярех я. Промышленносто 40 тайпара машинаш хьаяьале а бешамашка деча дерригача балхех 75 процентага дIакхоачаш дараш кулг-нара ду. Сома сортировка а еш хьоарчабелга а деш, хIаьта цар хьувкъам чуэцилга цхьан процессах дувладенна а хулийтаргдолаш йолча поточни линена эша агрегаташ хьаеш ба хIанз конструктораш.

Сомийн комсийн бешамаш лелаеча гIулакха индустриализаци яра республика массайолча бешамашка, питомникашка, комарийн комсийн плантацешка производственни процессашта механизаци ергйолаш йоккха машиностроительни комплекс хьалъеш латт. Дуьцар да мехка бахаш бола нах дикагIа Iалаш а бергболаш дункхача шерашка хьувкъам луш йолча гаьнашта гIулакх дара эша машинаш юкъе а йолаш хьувкъам чуэцаш йола транспортни комплексаш арахецаргйола керда машиностроительни отрасль вIашагIйоллар.

Промышленни бешамашта никъ Iобиллаб «Память Ильича» яхача беш. ХIанз 18 я уж республике. Цар дIалоац 23 эзар совгIа гектар. Бешамаш лелаелга интенсивно дегIадоаладарах Молдаве торо хургья, мехка Кхачан программа кхоачашъеча дикка даакъа юкъе а кхош, 1985 шу чакхдолаш 1,8 миллион тонн сом боккха.

Валерий ДОГА, экономически Iилмай кандидат. (АПН).

Сийлахьча датана хетадаь

Укх денощка «Электроприбор» завода культура ЦIагIа гулбеннабар Старопромысловски районера партеи, тIемеи, къахьегамеи ветеранаш. Алхха цар коаккошка ухкача орденашкеи медалашкеи хьежача а гуш да Советий Мехка исторе керттера этапаш чакхъяьхараш уж болга. Царех дукхабараштa еннай парте волаш 50 шу дизарца луш йола Знак а. ХIаьта РСДРП II съезда 80 шу дизара хетадаь долча цу вIашагIкхетаре баьхача цхьабарий шоай ха а яц цул кIезигагIа.

Лоаца къамаьл а деш, из вIашагIкхетар хьадийлар парте Старопромысловски райкома хьалхарча секретара А. М. Астафурова. Цо аьлар, шун вахар вай парте сийдолча исторeца айхха дувзаденна хиннад, хIаьта цун биографи хьаьйраш а шои шо моргаш ба, цудухьа хIанз РСДРП II съезда 80 шу дизар белгалдоаккхаш тахан а тIехьа парте организацийи, идейни цхьогIо чIоагIъеча, кхуш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам луча шоай низ хьинаря ца кхоадеш долча, шоана, дег тIара барнал ях оаза, шо дIахо йодача хана а могаш-маьрша хулга чIоагIа лоии а да тхо.

РСДРП II съезда 80 шу дизарах лаьца доклад йир город Грознерча партефветеранийн совета председатела, исторически Iилмай кандидата В. И. Филькина. Цо дийцар В. И. Ленина хьалхленца большевикий парти хьахилара, дегIаахара этапех, цо хьабекача турпалеча къовсамех халача тохкамийн наьъях, халкъа цун иразн духьа яхачех хIанз барайтта миллион сагах латтачеи КПСС-а сийн лоархIама дир тIехьа заллуш хиларах.

Ветеранашта зиааш а луш, царга моаршал хотташ хилар пионераш. Советски наьха революционни, тIема, къахьегама традицешта тешаме болаш кагирхой хьалкхебеча [illegible] хьинар гойтача ветеранашта КПСС райкома грамоташ елар.

Вужсоцаш концерт гойтар гулбеннарашта.

Укхаза хьахиннад «Искра»

Деттъя шу хьалха хиннай большевистски парти вIашагIъелла йола РСДРП шоллагIа съезд. Революционни российски марксистски организацеш парте чуль кхотайра даькъе боккха лоархIам болаш ф хиннад В. И. Ленина инициативагIа хьадаь «Искра» яха газет.

Ленински «Искра» хьахиннача моттигех цаI я къаьнара эрсий город Псков.

...1900 шера январе ссбарегIарча ссылкера ха яьккха ваьннав Владимир Ильич Ленин, цхьабакъде Iаьдало бокъо еннаяц цунна столице, университетски а йоккхийча промышленни а городашка ваха. Петербурге — Россе революционни болама центра — юххера хилара Ленина лаьрхIад Псковe ваха ха. Укхаза из кхаьчав 1900 шера 26 февраль (10 март).

Эрсий юкъара марксистски газетеи («Искра») яха газетеи Iилман - политически журнали («Заря») арахеца кийчдеш боккха организаторски болх баьб В. И. Ленина. Псковe Владимир Ильича дийца а дийца - чIоагIдаьд «Искрана» новкъостал дергдола группа вIашагIйоллара хьакъехьара дош.

Группа шийна дIатIайийцад корреспонденцеш гулъяра, ахчан новкъостал делга вIаштIехьдаккхара, цхьатарра уйлаш яраццара буззамаш шердара, газета дIадоаршаде технически новкъостал дара декхараш. Марксистий собранеш хулаш хиннай тайп - тайпарча квартирашка. Царех цаI хиннай Петровски (хIанз Плехановски) тIсаце Бочкарева цIагIа. ХIанз укхаза хьадийллад В. И. Ленина цIа-музей.

СУРТА ТIА: Псковерча В. И. Ленина ЦIен-музея а, квартира-музея а, заведующи И. Н. Лукина ссылкера цIа воагIаш В. И. Ленина хиина библиотека цига бахьна вака дIайоазийташ йоалл

Г. КАЛАЧЬЯНА сурт. ТАСС-фотохроника.

Доакъар кийчдара керда технологи

10 процентагара 12 процентага кхоачаш белкови дика доакъар кходе торо хулийт генарех даьтта хьадаькхачул тIехьагIа ихейисача хIамаех доакъар кийчдара кердача технологе. Из керда технологи шерра балха юкъейоалалай генараш дукха лелaдеча Кубане. Укхаза хьадаьд дерригача дунен тIа а дIахеза дола дукха даьтта доалла академика Пустовойт Василе селекце генарий сорташ, укхаза я из культура чакхйоалаш йола боккацентра.

Доакъара белокаш кхоачам хилал йоацача хьалашка иштта кийчдаь доакъар, цун цхьа тонн дерa цхьан тоннана нийсса хиларах а цуя совгIа дукха протеини кхьйола маьхе компоненташ йоахкаш хиларах а хьайбай рационe боккха лоархIам болаш хургда.

Керда технологи кийчъяьй Краснодарерча хьоаналий Iилма - тохнама Еррига союзни институтa Северокавказски филиала Iилманхоша.

Юрий ЗЕНЮК, АПН корреспондент.

КХОАНА—СССР ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТА ДИ

Къулбаседа Цlечабайракха флота бlухой шоай флота 50 шу дизара накъабаьхиаб тlемеи политически кийчок даькъе керда толамаш доахаш.

Ах бlаь шера деналле сийлахь лиинъ хьабенаб Цlечабайракха Къулбаседа флото. Къулбаседа тlема флотили вlашагlйолла йолаьй 1933 шера июне. Лоацача хана шоаех тийша шоашка дlаенна техника кара а ерзаьй североморцаш Сийлахьбоккха Даймехка тlом болабеннача хьаахарча деношка дена халача климатически хьалашка толаме кхоачешде болабеннаб бехктонхаме тlема декхараш. Тlема шерашка флота моряхоша моастагlчун 200 совгlа тlома кема, гlонна доле кемаш, 400 совгlа транспорташ хи чу дахийтад. Заполярьерча сигалара чуейтай 1300 гаргга фашистски самолет.

Североморцашта наргlдаьнна денале гlулакхаш боккха мах беш белгалдаьд Даьхено. Царех 48 эзар совгlа саг орденашци медалашци еннна ба, 85 сагах Советски Союза Турпалаш хиннаб, кхаьннена из цlи шозза еннай.

Флоте хьажиннай lалаьмате дина тlема традицеш, хlаьта тlом дlабьяннчул тlехьагlа уж лораеш еба а ю североморцаша.

Хlанз Тlема-Форда Флота керттера ударни низ ба хин кlал гlолла лела атомни лодкаш, царна тlалатташ балестически ракеташ а йолаш, ракетни авиаци. Бlухошта-североморцашка дlаенна я чоалхане тlема техника. Цудухьа хаддаза шоай говзал лакхъе езаш ба уж. Цхьа бахьан доацаш дац еррига личий составагlа 90 процент бола офицераш — лакхера образовани йола специалисташ хилар.

СУРТАШ ТIЕ: 1. Флоте хьалха латтача доккхача противолодочни кема знаменосцаш — лейтенхагlеола лейтенант Александр Кононовичи 1-гlча статьягlа бола старшинаш венирий Сергейи, Андрейи Малашингlари.

2. «Ярославский комсомолец» яхача хин кlал гlолла лелача

подна экипажа членаш воинхалгlеола лейтенант Петров Викторн 1-ча статьягlа вола старшина Ковальчук Виталийн вахад йолча хана шоай гlулакх дика кхоачашдеш ба.

С. МАЙСТЕРМАНА суртиш.
ТАСС фотохроника.

БОС БОЛА ТЕЛЕВИЗОР — ХIАРА ДЕЗАЛЕ

Хlанз республике бахача наха хоаш да шоай бос бола телевизор ехача тхо долча на хьаль езнлга. Хала дар тхона дукхьашха бола дlабодлабьача хана, хlана аьлча, эшшача боарамагlа болаш бацар специалисташ, хlаьта болаш бараша дукха къахьега дезар ремонт яра телевизораш ерригача республикера дукха хьакхухьаш хиларах.

Из кхоачамбоацар дlадеккхара, наьха хьашташ дизза гlен дикагlен кхоачашдара ерригa хlана ян аьлча, дукхагlйолча районашка а дукха нах бахача пхьайолча юрташка а хьаелла бос бола телевизораш тоаю приемни пунктaш. Хlанз шоаткъанел совгlа я уж вай республике. Цига болх беш ба цу телевизионни приемникашта гlулакх де хоаш бола телемеханикаш. Бакъда, тха ателье болх берий санна лаккхам яц цар квалификаци. Цудухьа гетгара чоалхане ремонт е езаш йола телевизораш укхаза хьа а яйя тоаю оаха. Цул совгlа, оаха вlашагlъеллай районашка бахача наьха телевизораш тоаяра дlа-юха лела звеньяш. Моллагlча районера, юртара заявка ечa цига сиха дlа а бахе цар телевизор тоаю цу звеньяй болхлоша. Хlаьта меттахьа тоае хала яр сахаше хьа а яйя тоаю, цул тlехьагlа заказчика из юха дlаяхьу.

Моллагlа декхар кхоачашдераш — нах ба. Тха ателье коллективе вlашагlкхийтта специалисташ дика нах ба. Шоай керттера декхар лоархl цар наьха хьашташ дизза кхоачашдар. шоаш хьабу болх тlехдика хьабар, нахаца lимерза, безаме ба. Укх тlеххьарча массехк шера производственни дисциплина телхаяь моттиг нийсъеннаяц тха коллективе. Ателье специализированни хиларо тхо декхарийла ду бос бола телевизораш тоалра лаьрххlа йола тхоай базови участок хилийтара. Из тха йолаш а яь. Тха ателье бок бе безам бараш оаха хьожабу быта Цlагlарча кlайlаьржа изображени тела телевизорош тоаеча участке. Цига хьинар долаш, балха ше тlера хилара. нахаца барттовш, цар хьашташ дизза кхоачашдеш, нерлачов тlакхувш ше хилар хьагойтеш бола къона мастераш хьабоалабу оаха укх ателье, производства ветеранашта тlачlоагlбу. Цул тlехьагlа кlезиг-дукха ха яьлла стажировке бохийт.

Иштта дукха ха йоаццаш оаха стажировке бахийтачари цlабаьхкаб Н. Маланин, В. Варгесян, А. Пономарев, С. Хамзатов. кхьабараш Шоай балха бокъонца бола специалисташ а хинна дlаиттаб кагирхой хьехамчаш болаш, шоаш а дика къахьегаш шоай новкъостий а дика болх бара тlаькхьеташ, социалистически яхье даим хьалха латташ хьабоагlа коммунистически къахьегама ударникаш Ю. Галушко, М. Акопов, В. Адельманов, В. Кравченко, В. Веградян, Н. Сергиенко, дукха кхьабараш. Белггала ала деза тха ателье болх беча 50 сагах ахнел совгlа барина коммунистически къахьегама ударника сийлен цlи лелаеш хилар. Цар хьинарца, балха тlера болаш массане а шоай деккхараш дизза кхоачашдеш хиларца дувзадениа да укх тlеххьарча итт шера оаха массаза а канал хьалха план кхоачашъеш хилар а кустовой участкашка юкъерча социалистически яхье тхо даим а хьалха латташ хилар а. Иштта тахан рапорт лу оаха ворхl бетта задани хана л кхо дн хьалха кхоачашъь хиларах а. Дисача кхаь дийнахьа оаха планал совгlа балхаш дергда 5 эзар гаргагарча сома мах дlакхоачаш.

Дикачунца цхьана нийсалу тха балха тlа цхьаццадола кхоачамбоацараш а. Уж белгалдоах заказчикаша ухийтача письмоша а жалобаша а. Уж ца хилийтара тlабервзабаьб тха коллективо ший беррига ниа, къаьстта КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хиначул тlехьагlа. Оала цу хьакхехьа цхьадолв толамаш дахарах тешал деш да укх деношка хиннача бахача наха бытовой гlулакхаш деча министерства коллегe заседание тха адресагlа ухаш йола жалобаш ер шу доладелча деш соахка цу юкъа хинначунца нийсдича шозза совгlа кlезигагlа яьха хилар белгалдиккхар а. Тхоашта хlанзалца наргlдийнначох кхоачамбаь lе даги дац тхо. Дерриге а дергда оаха ателье бахка нах е шоай цlагlа телевизораш тоаяра лаьнаш еннараш шоашта даьча гlулакха бизза раьза хургболаш цар хьашташ кхоачашдара.

Вай республика районашка бахача нахага де цхьа декхар да са бос бола телевизор эцалехьа тхоца дагадовла шоаш дахача метте цо болх лерттlа бергба е бергбац ховтташ. Хlана аьлча, цхьаццайола нах баха моттигаш телевизоро болх дика бойн а бос бола сурт цо хьаьбоккхардоацача ухаш я.

Ю. ЭЛИВАЕВ,
«Телерадиоремонт» объединение № 1 йолча специализированни ателье начальник.

ДОЗАЛ ДЕХЬАРА

1978 шерарча Апрельски революце Афганистана хьалхашка хьабийллаб мохи кердабаккхара никъ. Цу шерашка хьадвар кlезига дац. Лаьттан-хин реформа кхоачашъяра, промышленностиa юртбоахамеи производство айнра, халкъа просвещени, культура, уйнахцlено лоравр дегlадоаладара, кхалнаьха бокъонаш нийсъяра, деррачача къамийи племенайн цхьатарра бокъонаш хилар lалашдара низаш тlадервзадаьд. Общество эргаьнкха тоаяра юкъе хьинаре даакъа лоац халкъах болча дукхача наха.

СУРТА ТIА: Кабулерча цхьан улица тlа вlаший дагабуваш чlоагlа къамаьлаш деш латта нах. Столице касткаста бlаргагу гаьнарча провинцешкара бахкийтараш, племенаш вакалаш.

М. ОЛИМОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

«ВЬЕТСОВПЕТРО» ВОЛХ БЕШ Я

«Вьетсовпетро» — цу тайпара цlи лелаеш я советсковьетнамски цхьана йола мехкадьттен гази лохаш а царна буруш детташ а йола предприяти. Цу хьакъе вlаши гlулакх леладаро торо хулийт лард йолли тlайовгlача хана вайца вошал леладеча мехка халкъа боахама индустриализаци яра лоархlаме йола мехкадьттан газен промышленность хьаяра.

Хlанз республикан къулбехье Вунгтау яхача городеш латт форда юкъе бурув деттача хана ашаргlйола платформаш вlашагlъехна площадка.

(АПН).

МЕДИЦИНА ХЬАШТАШТА А НАЬХА МОГАШЛЕННА А

1984 шера — шоллагlа семилетка чакхйоалаш — шозза дукхагlа лакхлургда Корейски Халкъа-Демократически Республике молхаш еваяра гlулакх.

Колониальни лоалах мохк мукъабалалехь хьалха массе йола медикаменташ доазол дехьара хьахухьар. Халкъа республике могашлелаяра система дегlаяро торо хилийтар фармацевтически промышленность сиха лакхъяйнта. Хlанз КНДР дукха препараташ арахара гlулакх вlаштlехьдаьккхад. [illegible] Чlоагlа гlоръьлла а халкъа медицина молхаш, укхаза дlабуззш-хьабоахнаш бол-женьшена оалах ларрш тара а.

(АПН).

Кердача дунен нах

ЙОККХА САГ ОАНЬ

Массе а дийнахьа lуйкъе хьалгlотт йоккха саг Оань. Шеволча деаьлхочоа марта нийчде деза цуна, зlамагlа вола кlаьнк деша вахийта веза. Тlаккха лаьрххlе ший аьшка «дьигга» — къаьнача велосипеда а хьаже, нахъа яха арайоал из. Балха м гаьна яцар цунна, сухал ца беш хилча а, массехк минута дlаккхоачар из цига-м. Сона езаш хул-кх хlара бlаь метр массаза ала, хетта лоаршелаш юкадервзаде, дукхача латтарашта жопаш тела: «Мишта лел цига са йиlиг Лан? Аьрдагlа вий Хунг? Хоа толамаш мишта д?»

Оань — районе йовзаш саг я. Дукха ха еце а из укхаза яха — ворхl шу мара — дукханешта йовзаш а езаш а я из. Кьана аьлча Нгуен Тхи Оань Хошимина эгара дикагlа йолча берий беша заведующи я. Цхьаболчарна шоай болх низткъала хет — массе а дийнахьа цхьа хlама хьаде кlордаду. Йоккха саг Оань кхетац цу морча наха. Цунна дукха еза ший професси, доккхал лу цо цунах — ши бlаь гаргга бер хьаллкхедара лоархlамера гlулакх да цунка тlадиллар. Тайп-тайпара хургда дlало йодача хана цар вахар. Бакъда, керттердар уж бокъонца нах хилар да, лерхl Оань. Хlаьта саг кхевар берала юкъагара деия хьадоладе деза. Из бакъхиларах тешал ду цо ткъаь пхиъ шера баьча педагогически балха опыто.

...Варайтта шу даьнна йоl яр Оань берий беша балха йоагlача хана. Халое дар из. Юртара еннар из столице, дукха ха йоаццаш хьайилла йолча педагогически училище деша эттар. 1954 шера мара мича яьннаяр Ханой французски колонизаторех мукъа. Вlаьхбенна тlом латтар бахьан долаш дукха дар ца тоъаш цу шерашка къонача республикена, хlаьта а керттера теркам бераштa йоакхо елта бар. Цудухьа хьайилла яр цу хана дукха вlашагlъехкаш хиннача школе даха ха йоацача бераштa йолча учрежденешта бераш кхедара говзанчаш кийчбеш йола педагогически училище.

Хьалхарча деношка дениз езаелар Оань ший сатемаза бераштa. Цу хана, lеттара къона йоллашехьа а, лаалар цар цунах наьн Оань, аьле. Из яр дукханешта наьна ногаметта — эзарнеех бой даьдар тlемо, дайн поанойн боабаь. Ала йиш яр, бераш кхедеш бола болх цунна дукха хала деза бовзаш ба, — цун шийн а дар шийла вlамагlа пхиъ — вежарийи йижарийи. Бакъда, укхаза кхьдар да. Укхаза программах лено еза ханитеш, илла ала lомо деза уж, дагарде lомо деза. Бераште сиха ходелар Оань [illegible]

[illegible] Цlаккха а йицъяцар цар шоай хьалхара воспитатели — Оань. Хьное бисараш кест-кастта чуухттар из йолча. фуд-малад хьажа. хlаьта столица йита кхыча моттигашка бахачар кагахаташ яздоргlа шоай толамаш, аьттув ца балар, дегагlоь, гlайгlа цунца декъаш. Американций аьрзеца шоай укзара мухь столица тlа lотlалегlабьча хана, Оань шийн берашца лоамашкарча районашка дlаяха яр. Цунна пухашийх белажаш тlа боккха мухь бинар — кхача lалашъбелга, берий бешамашта лаьрхlа сихонца цlеношхьалделга. Бакъда, Оань цу хана цун ший а дар кхо бер, йоханлар халонаш lовшарах. Цунна дилла а дегадоагlар шийна тlадиллар лоархlаме гlулакх долга, республикан зlамигача гражданий вахар а кхелаш а бахьан ше халкъа хьалхашка бехктонхаме йолга.

Сиха йодар ха. Корта кlайлуш боагlар Оань. 1975 шера дукха хьийжа котало кхаьчар Вьетнама халкъага. Мохк хlанз цхьаннена а мутlахьа бацар, пхьоагlо йолаш бар. Цхьа шу даьннача хана Оана мар нортаму хьабаьлнача мехка къулбехьен оагlорахьа балха вахийтар, кердача гlулакхе хьожийнр Оань а — из яр хlанз массехк бутт хьалха Хошимина хьайийллача берий беша заведующи. Къаьнарча режимах ухкаве лцар цхьаккха берий учреждени, цудухьа шедар дукхьашха дlадоладе дезаш дар — помещенешта ремонт яр, бераштa ловзорташ, учебни пособеш, мах боацаш даармалар хилийтар. Дукха шийха а низ а доаде дийзар Оана, бакъда цо хьийга къа херза доввзар. Хlанз цо кулгал деш йола берий беш эгара дикагlчарех я мехкахь йоккхагlа йолча городера ялх бlаьннена юкъе.

Нгуен Тхи Оана опыт а знанеш а укхаза хаи беш а лоархlеш а я. Цудухьа чакхъьяккхар, цуч берий беш ларде а лоацаш, е шу долалуш къулбехьа къонача берашкедархоашта юкъе дикагlа бола болхлой белгалбеш йола конкурс. Цlенхапитта йолча жюре даькъа лоацаш Оань а яр. Цун дешага ладувгlаш ба хlанз берий учрежденешта хьехара керда программа оттаеш бола lклманхой - педагогаш а. Хьанна ховргда из, цунна ца хайча, бокъонца мишта кхе де деза бераш.

Коммунисткана Нгуен Тхи Оана, цо дегl-са кхо ца деш хьийга лъа бахьан, дукха орденаши медалаши еннай республико. Бакъда, шийна керттера совгlат-м цо хlанз ше кхедеча берий елаш йола йовхьамаши сихмукъане уйлаши лоархl, цул совгlа, мехка тайп-тайпарча городашкарей провинцешкарей ше хьалкхебаьчар — инженераша, лораш, агрономаша, болхлоша, шоай Даьхенна садекха мутlахьа болча тlемхоша шийга ухийташ дола кхаьа-каьхаташ.

ХРЕКОВ Виктор,
ТАСС корр.

Хошимин.

Итташ нах лийча чубекхаб Гринэм—Коммонерча [illegible] а манифестацеш ю американски тlъамаш дола ракеташ английски лаьтта дlоттае аьнна консерваторий правительства лаьча решенена духьала.

Вашингтона ядерни эламат Англех яра духьала [illegible] тlехьебараша тlеххьарча хана яьча выступленешта юкъе эгара дукхагlа наха даакъа лоацарех демонстраци хилар царех.

СУРТА ТIА: демонстраце юкъе даакъа лоацаш хинна кхалсаг лоацача хана.

ЮПИ—ТАСС телесурт.

Вай лоалахой болча

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ— ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА ШКОЛА

«Гаьнарча вешийла юхера лоалахо тоь» яхад вай дайша. Иштта да а да из. Дагадоагlа, 1982 шера Назрановера «Электроинструмент» завод болх ба йолайолийтача хана, эгара хьалхарчарца Наьсархошта тlо де баьхкар лоалахой Орджоникидзерча автомобильни тракторни заводера болхлойи специалисташи. Кердача предприятега хьалхара продукци хилийтара мехка кхычахьара баьхкача говзанчашца цхьана тlо дора цар. Хlаьта цу хана хьахила доладелар лоалаха уллача шин автономни республикий шин предприятена юкъерча доттагlала хьалхара овлаш. Дlахо йодача хана царна юкъе дlайоладелар социалистически яхь.

Бакъдар аьлча, хьалхарча хана хало дар Назрановски къонача завода ОЗАТЭ-ца къовса. Къонача коллектива дукхха а проблемаш яр ше къовстае езаш. Хlаьта уж цо къовста а йир. Кховчаш дий шу а даьннадацар, «Электроинструмент» завод низ бенна, чlоагlенна дlаэттача хана. Иштта инициатораш наьсархой а болаш 1986 шера «Электроинструмент» заводаи Орджоникидзерча автотракторни электрооборудоване заводаи юкъе социалистически яхь лелаяра долча эгара хьалхарча договоре кулг яздир. Тlехьагlо цу яхьа юкъеяхар Грозненски «Электроприбор», Нальчикски «Севкавэлектроприбор», Сухумски «Сухумприбор» яха заводаш.

Хlара шера шозза вlашагlкхет [illegible] предприятей викалаш: ялх бутт баьлчен шу чакхдаьлчен яхьа итогаш ю, опыт дlа-юха вц, вlаши хьоашагlа ух, керда доттагlий хьаул. Хlаьта, царех хlара предприяти — ши ший республике йоккха производственни единица.

Хьазцаргьа вай ОЗАТЭ, Къулбаседа - Хlирийче йоккхагlчарех цаl я из. СССР 60 шу дизача дlададахача юбилейни шера вежарашха йолча кхаь республика Къулбаседа - Хlирийчен, Черси-Балкхаройчен, Нохч - Гlалгlайчен цхьатарра йолча заводашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг Орджоникидзевски автотракторни электрооборудоване заводо яьккхар. Хlаьта, укх шера ялх бетта итогашка хlанз а хьекабац цу предприятей викалаш. Царех хьалхаде хьен йоаккхаргьа ха хlанз а хьалха да, из яхьа итого хьахьоккхаргда. Бакъда, цаl-м да белгтала ховш: тlехь-тlехьагlа шерлуш, чlоагlлуш доагlа яхье яьннача цу предприятей тайп - тайпарча къамех болча нахах латтача коллективашта юкъера доттагlал, тlа-тlа лаккху цар производственни хьонхамаш.

1984 шера деадергдолча шоай республика къахьегамхой доккхача цlейшта Къулбаседа - Хlирийчен автономе 60 шун город Орджоникидзе 200 шун дизара юбилейшта сийленца накъабахара шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьинаре къахьегаш ба Орджоникидзевски автотракторни электрооборудоване завода пхьаьегамхой. Цу яхье керда толамаш дахаоа цар хьинар айдаьд КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеша, цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Юрий Владимировичи Андропова даьча къамаьло. Цар шоай низаш тlадерзадаьд арахеца продукци дукхагlа хилийтара, цун дикал лакхъяра, производства эффективность айяра йола плановни задании социалистически декхараш толаме кхоачашдара. Цу балха тlа цар лоаха толамаш дог хьесташ а да. Иштта, укх шера ялх бетта норматинно цlена продукци арахецара план 102,6 процент, продукци махьала яккхара план 101,2 процент кхоачашьяьй заводо. Во дац техникоэкономически хьонхамаш а. Къахьегама оасарле планал 2,6 процент лакхьяккхай. Хlаьта культурно - бытовой товараш арахецара план 102,4 процент кхоачашъяьй. Къаьстта боккха толам баьккхаб заводо юрта боахама лаьрхlа запчасташ арахецача. Цу хьакъехьара план 109,1 процент кхоачашъяьй.

Мехка халкъа боахама чlоагlа эшаш, боккхача лоархlаме продукци я заводо арахецар. Союзе из цаl мара яц бульдозерашта, комбайнашта, тракторашта, иштта юртбоахама кхыча машинашта йола фараш ю завод. Цул совгlа, цига арахец мопедашта, велосипедашта, мотоциклашта лаьрхlа генератораш. Хlаьта, заводо ший продукци дlаухийт доалол арахьарча 11 мехка а. Завода коллективо цахаддаш лакхйоах арахецача продукце дикал. Предприяте арахецача ерригача продукцех 45 процент наччахьалкхен дикала Знак йолаш я. Цунца цхьана дегlаух продукце боарам. Аьлча, кхоачам бе, из завод болх бе йолаеннача 1948 шера вренхийцар массел продукци хlанз цхьан сменагlа арахецалгах аьлча.

Дегlаух завод, алсамьюал цун продукци, хьахул цун сийдола болхлой класс!

Цун коллективерча ялх бlаь совгlа саго цига болх бу тхьо шу совгlа ха я. Уж берригаш а яхар санна хьехамчаш ба. Цар кагирхошта кемаьрша дlелу шоай йоккха опыт, говзал. Хlаьта, цу предприяте тlехь-тlехьагlа шерагlа баржаш латт коммунистически къахьегама тlехьарва болам. Хlанз вай мохк цу болама 25 шу дизара юбилейни накъабодача хана, белгалдаьккха лов цу заводерча 22 бригадаш 71 отделон цехои участкои сийдола цlи лакха лелаеш хилар. Иштта предприяте болх беш ва 1762 коммунистически къахьегама ударник. Цар къахьег «Цаl массанена тlехьа, массавар цхьаленна тlехьа» яхача принципах.

Предприяте цехашкеи участкашкеи шерра юкъехуал коллективни подрад. Цу прогрессивни формагlа болх беш л шоашта чу 2000 гаргга саг воагlа 115 бригада. Цар хьонхамаш кхычарел лаккхагlа да, хьаю продукци дикагlа я, къахьегама дисциплина чlоагlа я. Царна юкъе хьалхалаттарий цlераш йоахаш эгара хьалха цlи йоаккх Корнева Марема кулгаайду генераторни цехера сборщиций бригада, механо - сборочни цехера Ахполова Татьяна, Рогошин Михаил керте латта сборщиций бригадаш белгальяьхар завода парткома секретара Кулаин Николай Петровичa. — Толамга бода никъ коллективa гойташ йола «Маякаш» я уж, — иштта яр цо царна енна характеристика.

Цхьабакъда, уж цаlаш хинна lац цу заводе иштта дика къахьегаш бола нах. Уж эзараш ба. Цар болх бу «Сийсе а хоастам а къахьегарга хьежа» яхача девизагlа. Хьалхалаттараша гlо ду тlехьабусараштa. шоай опыт, говзал дlател керда балха баьхнарашта.

Дерригa а ах шу мара дац слесарь - сборщик Евкурова Асея цу заводе балха ена. Цхьабакъда, шоай коллективe хьалхалаттараш бувлаш эгара а хьалхарчарца цун цlи яьккхар сона осветительни аппаратура цеха йоккхагlча мастера Слановa Фатима Харитоновнас.

— Кагирхой сайрийнарча школе 11 класс яьккхачул тlехьагlа ера со укхаза балха. Цул хьалхагlа цхьаннахьа а болх баь яцар со, йоахар Асяс.

— Эгара хьалха цехе хьачуяьлча сона хетар: «Булургбий хьоагl сога укхаза болх? — аьнна. Бакъда, со гlелат хиннаяр. Безаме тlайицар со коллективо. Хlаравар сона гlо де кийча вар. Къаьстта а чlоагlа гlо дора сона цеха йоккхагlйолча мастера Слановa Ф. Х. Даим яхар санна сона уллув хулар из.

Хlанз болх дика дlабода. План кхоачашъю. Тхоай цехе дукха а доттагlий корабаьб сона.

Ася санна цу цехах ший шоллагlа дола цlа, цун коллективах шоллагlа бола дезал лоархl гlалгlай йоl Мейриева Мадина а. Из кхетадеш а да. Ши шу хьалха 10 класс яьккхачул тlехьагlа цу [illegible] дlаболабаьб цо ший эгара хьалхара къахьегама никъ. Цига карерзаяй слесарь - сборщика говзал. Цига lомаяь цо моллагlча къамех из вале а бе-башка доацаш, уллу къахьегачоа гlо новкъостал дара йола интернационализмаи коллективизмаи оамалаш. Цига корабаьб цунна Цокрова Аза, Тебилова Зоя санна бола доттагlий. Уйлаш, гlулакхаш долаш къахьегача Мадиний новкъостий виз болча кулгалхоша хьакхола сага бlаргаш санна мехка. Кхачан программа кхоачашъяра чlоагlа а эшаш йолча юртбоахама - машинашта эша фараш. Хlаьта, бийсанна цу фераша машинашта цикъ сайрда боахаш санна уллув къахьегарашта толамга бода никъ гойташ къахьег Мейриевас. Сменни норма 110—115 процентал чухьнахьа кхоачашъяц цо. Цу заводе къахьегаш ба пхийтта къамех бола нах. Тайп - тайпара буц пар мотт, тайп-тайпара я цар оамалаш. Цхьабакъда, цаl да цар кхоачашде лерхlар — вай хьамсарча Даьхен экономика дегlайовлаяра ма мотта дикагlа къахьегаргa.

Хlаьта, завода партийни, профсоюзни организацеша нахаддаш йоакхо еш дlахьу царна интернациональни кхетам балара болх. Из деш дукхагlа юкъехула керда формаш.

— Къахьегамхоштa интернациональни кхетам балара оаха дlахьу цаl дола политденош, лекцеш ешаш, беседаш еш, — йоах завода парткома секретара Кулаин Николай Петровичa. Предприяте болх беш я интернациональни доттагlален клуб. Цун хьалхаленца дlакхухь доттагlлен сайренаш. Нах бахача из болх бара оаха вlашагlъеллай «Микрорайона Совет», хlаьта тха массазара гlулакх а хинна дlаттад предприяте ветеранаща, хьахамчаща коллективе вlашагlъеттаьулга, кагирхой деноаш дlаккхухьилга, Советски эскаре гlулакх де болхи кагирхой торжественно нагъьбоахилга. Коллектива интернациональни кхетам балара боккха пайда эн предприяте «Луч» яхача дукха тираж йолча газетахи заводской радиохи художественни самодеятельность шерагlа [illegible] юкъера доттагlал яхы а чlоагlдара вlашагlъехк интернациональни бригадаш. Царна юкъе шерагlа йоаржаю социалистически яхь. Цунца пхьана дукхагlа теркам тlаухийт завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш доттагlала бувзамашта дукхача хана деиз вежараща гlулакхаш леладеча Къулбаседа - Кавказа автономни республикий шоай яр санна йолча предприятей коллективаша лелаю интернационализма школа хинна дlаэтта йола социалистически яхь дlаю а шерьера дешашта.

Ю. БУРСКИЕВ.

ЭГГАРА ХЬАМСАРАГIДАР

1. Пачхьалкхен Гимн

«Мукъачу республикаш
бIарт вIашагIбеллар,
Дилла а хургболаш,
я сийлахьа Русь.
Хьо даькъала хийла,
халкъаша хьакхелла,
Цхьаенхиййта, низ бола
Советски Союз!»

ХIара аз Iодийша мутIахаш Советски Союза Пачхьалкхен Гимна юкъера хьаийца дâ, бераш. ХIара Iуйрийна, нийсса ялх сахьат даьлча хоз вайна из Гимн. Цу Гимнаца хьалгIотт беррига советски мохк — Памирага Ледовити океанага, Камчаткагара Балтийски фордага кхаччалца уллаш бар. Из Гимн хьа ма хеззанге а вай мехка мел дахача халкъашта: эрсашта а украинцашта а, узбекашта а эстонцашта а, хIирашта а гIалгIашта а — массанена а бIаргашка отт Москвера Цlе Майданс, Кремль, Ленина Мавзолей. ХIана аьлча, цигара дIайолалу советски наьха Даьхе. ХIьта, Даьхе цаI я Советски наьха, моллагIча къамах уж бале а — Советски Социалистически Республикай Союз. Иштта цIи йолча вай Даьхен юхь, лоаттам, маIан хьахьокхаш я пачхьалкхен Гимн.

Мишта хьахиннай Советски Союза Гимн?

Сийлахь - Йоккха Октябрьски Революци котъяьнначул тIехьагIа, Советски Республика хьалхара гимн хилар «Интернационал» яхача революционни пролетариата Гимнах.

«Воай керда дуне хьадергда вай...» Цу дешаша бокъонца чулоацар Ленинен партен тIахьехарагIа гIеттача халкъа лоIам.

Цхьабакъда, советски строй котъяьнначул тIехьагIа, Россеи гонахьа дукха а республикаш вIашагIкхийттачул тIехьагIа. Пачхьалкхен Гимна чулоацам шерагIа а кIоаргагIа а хила безилга гучадаьлар. Иштта чулоацам бола Гимн тIайиццар СССР-а Халкъа Комиссарий Совета сецамагIа 1943 шера. Цун дешай автораш бар поэт Михалкови журналист Эль-Регисташ.

ДIадахар шераш... Советски наха Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккхар, меттаоттабир тIемо бохабаь боахам, нараерзайир целина, гIа баьккхар космосе. Шерьелар советски наьха бокъонаш, бехктокхамегIа хилар Даьхенна хьалхашкара декхараш. Кердача замо дIадеххача тайпара йола Гимна текст юха а тоайир поэта Сергей Михалкова. Музыка Александрова язъяьр йисар. 1977-гIча шера СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа чIоагI а яь, тIейицай Пачхьалкхен Гимна керда редакци.

Лаьттан ялхлагIа даакъа чулоацача вай хьамсарча Даьхенах кура̌л йиташ, Даьхе кхы а чIоагIагIа вайна езайолийташ я Пачхьалкхен Гимн.

2. Пачхьалкхен Герб

Пачхьалкхен Гимн санна хIара советски сага хьамсар а еза а я Советски Союза Герб а Байракх а. Вай Даьхе — шин лоIамагIа йола пачхьалкхе йолга белгалду эмблемаш я Герби Байракхи.

Эггара хьалха Герб хьахоллача хана художникаша цун проекта тIа марсанеи жIовнацеи цхьана тур а дилла хиннад. Шинна оагIорахьара ирдаь тур. Проект Ленинга дIахьекха хиннай. Владимир Ильич боккхача терказца хьежав проектага.

— Говза даьд! — аьнад Ленина. — МаIан долаш да... Цхьабакъда, тур сенна духьа эш? ТIом хьебара политика — вай политика яц. Цудухьа, вай эмблемаца товш дац тур...

Ленино цIенхаитта тур дIадоадаьд шин къоаламца.

Иштта хьакхелла хиннай Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Герб.

ХIьта, тIехьагIа, 1922-гIча шера, Советски Союз вIашагIкхийттача, цун герба ларде а паргIатача къахьегама, машара, халкъий доттагIала символаш йиллар.

Массанена а йовзаш я СССР-а Герб. Iалаьмате хоза, бIарг тIьоза я из. Вай дунен гергача гома тIа латт дошо марси жIови. Кхаьчача кIи канаша чулаьцаб шоашта дунен гом. Кхийтта боагIача маьлха зIанараша сийрдайоах Герб. Къахьегача наьха гIоза тахане коммунистически кхоаненах бола цар тешнами белгалбоаккх цу аIанараша. КIи канех хьерчача цIеча ленташ тIа хIара союзни республике дахача халкъа меттала язаьд: «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!» Уж дешаш Марксеи Энгельсеи кхеллача «Коммунистически парте Манифеста» юкъера да. ХIьта Герба эггара лакхе ихи са бола цIе седкъа латт.

Иштта я вай Даьхен Герб. Гербо къаьгга хьагойт вай пачхьалкхен юхь, вай вахара хьисап. ХIьта, вай пачхьалкхе дунен тIа мел долча халкъаша лоархIаш, сийдеш, йола вай пачхьалкхе, дунен юкъера машар чIоагIбеш йоал.

Вай, Советски Союза гражданаш Iалаьмате ираз долаш да. Вай дилла а йоакхо ю пачхьалкхено. Вай вахар, хьал-торо денгар-денга тоаде, хозде гIерт пачхьалкхе. Цудухьа дукхабеза вайна воай мохк, дукхаеза цун эмблемаш: СССР Герб, СССР-а Байракх.

3. Пачхьалкхен Байракх

Цlеча байракха ала эггара хьалха урагIбахар 1832 шера, июнь бетта, парижски болхлоша еттача баррикадаш тIа. Цул тIехьагIа, 1871 шера, Парижски Коммуна денойшка, юха а айелар цIе байракх Франце столице.

ХIьта — Россе, эггара хьалха гучаьлар 1878 шера, Петербургерча болхлой демонстраце.

1905 шера цIе байракхаш Москве, Пресня яхача районе болхлоша яьча баррикадаш тIеи «Потемкин», «Очаков» яхача революционни кемаш тIеи лепаш яр.

1917 шера, цIеча байракха вlана кIала котбаьлар Владимир Ильич Ленина вIашагIъеллача коммунистий парте кулгалдеш бола болхлойи ахархойи. Из котало яьккхачул тIехьагIа цIеча бесах Советий мехка Пачхьалкхен Байракха бос хилар. Вай, куралца белгалдоаккх, шин цIе бос СССР-а Байракхо дунен тIарча революционерий дуккхача тIехьенашкара хьаийца хилар.

ХIьта, вай Байракха тIа латта марси жIови ахархойи болхлойи доларгдоаца доттагIал гойташ да. Марсаи жIовнеи лакхе латтача седкъа пхе сайно белгалъю дунен пхе континента къахьегамхой цхьоагIо.

Вай Даьхен Байракх — машара байракх я. Советски Союза Байракх дIа мел кхаьчача, цо машар бахьилга хов дунен халкъашта.

ХIанзарча хана вай дунен тIа Iалаьмате дукха ядерни герзаш Iайнад. Ядерни тIема кхерам эттаб. Из тIом хьоабе гIерт империализм. Деррига дунен шин карадерзаде уйла е цун цхьабакъда, цунна дагардар кхоачашхургдац. ХIана аьлча, тIом ца хилийтара тIехьа къувсаш я Сийлахь-Воккхача Ленина хьакхелла пачхьалкхе — вай Даьхе. Машара тIехьа къувсача халкъашта низ телаш, лепаш я вай Даьхен Цlе Байракх. ХIьта из Байракх йожае низ хургба цхьаккхане цу байрахо белгалдоаккхар халкъий дагардар, халкъашта эшашдар доливдаь.

ГАГИЕВ ГИРИХАН.

Дадега каьхаташ даьхкад

Корреспондент: Бераш, вай Къаьнача Дадега каьхаташ даьхкад. Шун нийсархоша хаттараш ду Къаьнача Дадега. Из тамашне а дац. Деррига а ховш ма вай Къаьна Даьи. МоллагIча а хаттара жоп дала могаргдолаш.

Дади, ва Дади! Ди дика хилда хьа!

Къаьна Дади: Маршаца вахалва!.. Мишта бах вай «Селаlад» дешараш — вай къона доттагIий?

Корреспондент: Iалаьмате дика бах... ЧIоагIа сакъердаме хетт царна хьоцара вIашагIкхетараш... Тахан хьога цин каьхат денад Дадий. Хьалхара каьхат яздаьр Сурхотlара Мухьмад ва. **«СурхотIара моаршал да хьога, тхона массанена а дукха веза Къаьна Дади!**

Сона мамас джинсаш яха хачи ийцай. Вачча дента сона даь сонгIат да из. Цхьабакъда, тха лоалахочо йоах эхь да из йилбизий бирзкъа тIадувхар. Цунна дIахозаш магнитофон а лакха йиш яц са. Алал, Дади: эхь да е дац джинсаш ювхар? Хьона ма йоI деррига а.

Хьо лоархIаш вола Мухьмад».

Къаьна Дади: Атта дац мотт сона Мухьмадагара хьал...

Корреспондент: МалагIа жоп лургда вай цунна?

Къаьна Дади: Мухьмада укх тайпара жоп лургда вай...

«Мухьмад, са хьамсара кIаьнк! Хьайна мамас ийца джинсаш ювхае могаргъя хьона. Джинсаш — хачи ма йий. ХIьта, хачи ювхар эхь дац къонахчоа. Хачи да ювхар да эхь».

Корреспондент: ШоллагIа каьхат яьдаьр Йоаккхача Ачалкхера йиIиг я. Из ворхIлагIча классе деша ягIа.

Къаьна Дади: Хьажал цо фу язду...

Корреспондент: Цо, язду: **«Къаьна Дади, аз моаршал дейт хьога Ачалкхера! Тхо классера йиIигаш кастъкаста къувсаш хул: косынкаш леладе деза е дезац яхаш. Леладе безам боацараша боккхийчар барт беташ а нийслу: эхь ма дий кхаьсага керта тIа хIама ца хилча, яхаш.**

Сайна хьалхашка эттача хаттара жоп дех аз хьогара, Дади!

Ачалкхера Мадина».

Къаьна Дади: Ма бола ба цу вай берашна цхьаболча боккхийчар бахьар!

Корреспондент: Иштта хеташ ва со а...

Къаьна Дади: ДIаязде Мадийнайга укх тайпара жоп:

«Хьамсара Мадина! Косынка леладе могаргда хьона, нагахь санна хьай чIоагIа безам бале из леладе. Безам беце-м, леладе дезац. ХIьта, сона сайна-м хоза хетац кхуеш йоагIа йиIигаш къабелна истий санна, косынкаш а техна лелаш бIаргабайча.

«Керта тIа хIама ца хилар эхь да» яхар нийса хеташ вац со. Эхь дац керта тIа хIама ца хилар, керта чу хIама ца хилар да эхь.

Салам-моаршал дIале согара шоай классе мел йола йиIигашка».

Къаьна Дади: Баркал, бераша жоп луш сона гIо дарах...

ХIьта оаш, бераш, дIахоийодача хана а яаде сога каьхаташ. Хьанкхашта хатташ цiа кхетар, шоашта хо безам бар.

Дикаца вIашагIкхеталда вай.

ПЛИЕВ Мохьмад-Сейд.

Йиlиг ягlа

Сов уйлане бIаргаш лекхаш,
Йиlиг ягIа къоалам лаьцкаш:
Цо сигале йилляй йийкха,
Бутт Iобассаб ниж бош
тийкха.
Цун йист леьца цаI латт
аелаш,
Салте санна, воа — честь
телаш.
Мотт Iоэлла хьежаш кIазиг,
Цец а эьна доттош газиг.
ГIажаш хьаьеж «гIо-гIо»
яхаш,
Цогинг — царна тоббе
догIаш.
Шерра бIаргаш дийла
хьежаш,
Шийна гучох ца а тешаш,
Бов а гаьна — буххьа
ягIаш:
«Ер я шоана тешаш» —
яхаш.
Сов уйлане къоалам
хьекхаш.
Сурта тIехьа — сурт да
текхаш.

* * *

КIоанолг

Хи чу догIа санна дахк?
Бахьен доацаш мишта велх?
Хьога хьежаш латте бел,
Айла-юкъе мишта лел?
Коа нув хьакха хете эхь,
Боах беш велар кхара бIех,
Хаммаль урокаш ца йой,
Даьна-нанна гIо ца дой,
Къоаной деш из воце сий,
Во из воалга-м бакъ ма дий.
Бакъда, чамзадовзе пхьер,
Из да — тIоариг догIа
бер.
Шийн йоацачун хилац ний,
Цедешнхачун хилац сий.
Кий-м эша йиш ма йий.
Алал, эша йиш сий!

БАРХАНОЕВА Мовлатхан.

Ираз

Теник ловзош
ЯгIа йиIиг,
ЙиIиг ше а —
ЗIамига теник.

ЙиIиг ше я,
Зиза санна,
Дог гIоздоаккхаш
Шийн даь-наьна.

Дукха еза
ЙиIиг даьна,
Дукха еза
ЙиIиг нанна.

Дукха езаш
Хургьа наха,
Кхийна яьлча —
Шераш даьха.

Кхийна яьлча
Хоаргьа деша,
Космосе а,
ГIоргьа — теша!

Хургьа цунах
Iилмай болкло,
Лор е поэт —

Хоза, мелах мо.

Хургьа цунах
Вай мехкахо —
Агроном е
Бешлелархо.

Балхаш шортта
Да вай мехка, —
Аха латта,
Iилма тахка.

ФуннагI бе дац
Iа хьа мел дер —
Вай Даьхенна
Эшаш мел дар.

Вай Даьхенна
Эш хьо хилар —
Ираз долаш
Латта лелар.

Наха везаш
Латта вахар —
Из да сага
«Ираз» яхар.

ПЛИЕВА Дебихан

ДогIа

Йийкхар сигле, сецар
догIа.
Гучабера дошо малх
Маьлха зIанараш
къегадора
Гаьнаш тIа дийна хин
тIадамаш.

ДогIах лечкъа хиина
бераш.
Масса цIагIара араух.
Сов гIадбаха, когаш берзан
Хи тоталгашка уж чулелх.

Хоза делх хьо ахкан догIа.
Делх хьо тIехье-дахкъал
еш,
Ираз, беркат наха дахьаш
Хьайна ловцаш дохийташ.

МОСКВА. СССР халкъа артиста Никулин Юре (сурта тIа) цIи вай мехка сина доазол араьхъа а шерра йовзаш я. ЧIоагIа сакъердаме дукха ролаш ловзаьй до кино а телевидене а. Цветной бульвареча цирка труппаца бIаьш гастролаш хиннай цун.

ХIанз Ю. В. Никулин цу цирка труппа кулгалхо ва. Цунга хьалхле а йолаш кийчъяь я «ЦаI болча дезале» яха программа. Кастта зрителашта гургба Никулина керда болх — кино — керттера ярех цхьа роль ловзаеш ва из «Чучело» яхача Р. Быкова картине.

В. ЗАВЬЯЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Деррига а машар бахьан

Дукха ха йоацаш Чехословаке столице Праге хилар дуккхача мехкий викалаша даакъа лоацаш йола «Машари вахари бахьан ядерни тIема духьала» яха Дерригдунен ассамблея. Iилманхоша, дина викалаша, яздархоша, юристаша дийцар дунен тIа юха а тIом хьоабе гIерта реакционни низаш юхатохарах дола дешаш. ТIема духьалара митингаш хул хIанз дунен тайп-тайпарча мехIингашка, нах ловш бац ядерни катастрофа хилийта.

Хьоаргда вай тIема духьаларча болама юкъе даакъа а лоацаш республика бахархоша шоай уйла йовзийташ даьча йоалошка.

«ХIара вай мехкарча сага хов тIом яхар фуд, цо наха фу даь. Цудухьа аз ях тIом хилийта йиш яц. Тхо, советски нах, машарерча къахьегама тIехьа да!» Уж да шелковчашина А. В. Олабаева дешаш.

Наурски районерча механизатора Магомадов Вахас яздаьд: «Дийнахьа баьча балхах дар дIахьожаду аз тIема тIаккхер соцадара духьала къовсам лоаттабара».

«Со, советски пионер, къона ленинец даим сий деш, дагахоабаш я ираза вахар бахьан шоай са Iодилла 20 миллион советский нах. Сона беза Пентагона, НАТО инаралаша кхерам тувсаш боаца машар, со духьала я Малхбузен Европе керда американски ракеташ дIанийсъяра. Аз курал еш я Советсии Союза коммунистически парте машар безаш йола политика. Машар бохабайтаргбац вай!» Иштта яздаьд Грознерча «Василек» яхача берий салаIара мейда тIарча кхойтта шу даьннача Евлоева Лемяс. Майда тIарча йиIиго сатувс дIахо а машар болча лаьтта яха.

ТIема духьаларча болама акцеш тайп-тайпара я. Царех я машара рейсаш, дагалоацама вахташ, шоай лоIамагIа машара советски фонде ахча юкъедахьар, из юкъедахьа йиш я цхьан сага а бIарча коллектива а. Машар лорабара даим йоанхо еш Грознерча кооперативни техникума, швейни-производствени объединене, «Автоспецоборудование» завода Ю. Гечебаева кулгаллеча комсомольско - кагирхой бригада машара фонде дIаухийт ахча. Дукха ца говш арадаргда моттигерча поэтий юкъара сборник, цох йола гонорар дIахьожаргья машара фоаде. Иштта цу лоархIамеча гIулакха юкъе даакъа лоац болхлой коллективаша, пионерски лагераша, берий салаIара майдаша, республика къаьст-къаьста болча бахархоша.

Машара тIехьа къовсам лоаттабеш ва грозненски нефтебаза оператор Кодзоев Йоакъуб а. Цо болх бу коллектив, гIо деш я машара фонда.

ХIьта машар безаш даьча йоазошта юкъе да тIема ветераний уйлаш йовзийтараш а.

— Со тIема тIа даакъа лоацаш хинна, — язду «Коминтерн» яхача колхоза шофера Яцуна. — БIаргадайнад тIема Iазап, фашистий къизал. Вашингтоне багIарашта ма хеталда шоай планаш нийса я аьнна. Тхона машар беза, из безилга оаха дIахоийт хьинарерча къахьегамца.

Вайна гуш ма хиллара, машар болча лаьтта баха безам болаш ба вай мехкара республикера нах. Шоай хур дер ба уж дунен тIа тIема вай летальургIар ца дайта гIерташ.

Цхьанкха дац машарал дезагIа, лоархIамегIа хIама.

М. ГОРТИКОВА.

ВАХАРА МАХ

...Чакхдаьлар грозненски медучилища фельдшерски отделене деша яьгIа сакъердаме студенчески шераш. Унахошта дарба деча нийслуча халонашца цхьана Мецаезайна нийслора кхыйола халонаш а: наб ца еш сахьтанга юлар, палоташ волча сагах дог лаар. Атта дац из, бакъда, нах бeзаш хиларо, даим царна бувзам лоаттабеш дика а во а царна декъаш хиларо гIо ду цунна уж халонаш эшае, шийн вахаре эггара керттера гIуллакх лоархI цо из.

Дукха ха яц Лида тха юрта балха ена, цхьабакъда, хIанзлехьа массане а дег тIара баркал а оалаш, массана а раьза волаш вIаштIехьбаьккхаб цо шийн болх.

Наха тоам бе гIерташ, уж унахцIена, сакъердаме хилийта гIерташ хиларо хьахьоах Лидас дийшар дайна ца хилар, цох бокъонца йола медик хьахиннa хилар.

Къахьегама вахар хIанзза мара дIадолалуш дене а гонахьарча наха дика зийнад къонача фельдшера хьинар, шийн болх цунна дика ховш хилар. цудухьа массане а сий ду йоIа, из йоагIаш яьча юхь сийрдайоал унахой. ЦIакха дищурдац Лидайна унахочун дехарагIа ше дуккхьашка наьха цIагIа чуяха ди. Геттара воча хьале яр унахо. Цунна дарба хилара де мел доагIар а даь унахочун хьал дика тоадалдалаца цунна уллув яьгIар Лида. Дега чIоагIа тоам беш дар унахочо тоенначул тIехьагIа яьха баркал. Цул тIехьагIа шийх бIу белар йоIа, кхетадир лоро даьча дарбанна бе мах боацилга.

— Са болх дика дIабахар дукхагIча даьъе тийца дир медицине дуккхача шерашка къахьегача Рачкова Лидия Дмитриевнас сона гIо дарах. Балха тIа нанъадаргдола дукха пайдане дола хьехамаш даьд цо сона, — яхаш дуц къоначa фельдшера.

Чакхдьннад балха ди. КIаьтъеннай комсомолка Мецаева Лида, бакъда, ираз долаш саг хетт цунна ше, хIана аьлча, дуккхача наха аьттув баьб цо, кхетаду царна ше эшаш хилар. ХIьта саг ираз долаш ше хеташ валаc, цунна корааьй вахарера шийн моттиг, бицa шийн вахара бола мах.

З. ДЖАМБЕКОВА,
МагIалбикерча № 13 йолча юкъерча школа выпускница.

ХЬАМСАРА ХЬЕХАРХО

Тха юрта бахача наха дика йовзаш я хьехархо йола Абубакарова Сацита Салмановна. Массеж шу да тха школе берашта хьехаш из йола. Шийн болх безаш хиларах, берий деташ хьаделла, царна ше езийта ховш хиларах, царна массе а хана елаенка, безаме, Iимерза из хиларах дукхаеза из берашта, сийду цун юрта бахача наха.

Из тамашийна а дац, хIана аьлча, АбубакаровгIар дезалера виъ хьехархо ва тха школе болх беш. ХIара Iуйрийна го йиш я цар цIагIара ара а баьле тха школагIахьа бодача новкъа хьабоагIа Абубакарова Ровзана дезалхой — шин йоI Саците Iайнаlи, воI Саламу, нус Сацита. Дукхьяла кхийттача юртахошка Iуйре дика ювлаш, вIашш безаме къамаьлаш деш, белаш хьабоагIа уж бIаргабайча безалу хIара дешархочоа хьехархочун болх. Укх шера школе дийша яьннай со. Сай хьамсарча хьехархочох Сацита Салмановнах масал а эцаш аз а лаьрхIад педагог хила. Цо сайна еннача кIоарггача эланеша торо хулийтаргья аьнна хет сона Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университете деша отта а, дийша яьнначул тIехьагIа из санна дика хьехархо хила а.

Р. МАГОМАДОВА,
Гермечук.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Iалама газ бахача наха эшача боарамагIа дIаекъилга Iалашдар духьа а городе массанахьа эггара хьалха хилалза яргйоацача номинальни газа давлени Iалашъяра а халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкомо решени яьй:

1. «Грозгоргаз» яха производствени управлени деккхарийла е шоай доалахьара цIенош долча сектора нах чуIеча цIеношка а индивидуальни отоплени йолаш дIайха хий лоаттадени долча коммунальни цIеношка а газ чуйилаача моттигашка цхьан хана болх беш цхьа отопительни прибори газови плита конфорочни горелкаши мара номинальни хила йиш йолча давленегIа йоагаргйоацаш приборашта хьалхашка газ кIезигъеш йола устройстваш оттае. Уж устройстваш оттае хIара цIагIа 1983 шера 15 ноябрь хьатIакхачалехьа.

2. Шийна ховшие а уж устройстваш толхаьчоа е «Грозгоргаз» ЭПУ бокъонагIа йоацаш царна демонтаж яьчоа газ йоагавра оттаьча газови приборий мощностага хьежна бIарччача бетта денигбуси йоагаеш газ йоагIарах доагIар IотIадилла. ШоалагIа цу гIулакха бехке хиначун е шийна ховшие а газах доагIар дIа ца деннaчун цIеношка (квартире) чуйилла газ цхьан беттал кIезигагIа йоацача хана дIахоадае.

3. Райисполкомаша, РОВД-аша массе а оагIорахьара «Грозгоргаз» ЭПУ-на гIо долда газах пайда эцара правилаши цу деша хьакъехьарча горисполкома решения телхаераща лоаттабеча къовсаме, хIьта иштта газагIа доагIа ахча доагIача хана дIа ца телараща лоаттабеча къовсаме а.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 ИЮЛЬ
II ПРОГРАММА

13.25 — РСДРП II съезда 80 шу даьннад.
13.55 — «Пятилетка цхьайттагIагIа, шу кхоалагIа».
14.25 — Киножурнал.
14.35 — «Патриот» (нохчий меттала).

РАДИО

30 ИЮЛЬ

7.20 — Передачай програма. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара вахар». Хоттамах бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гIалгIай меттала).
8.36 — Хоамаш.
10.15 — «Литературни НохчГIалгIайче» (гIалгIай меттала).
10.35 — Музыкальни антракт (гIалгIай меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «ДIадеш автора» (эрсий меттала).
12.40 — «XX бIаьшерен питмаш» яхача циклера передача (эрсий меттала).
15.15 — «СалаIара минуташ» (нохчий меттала).
15.25 — «Бераша аьхии салаIар». Беседа (эрсий меттала).
15.50 — Хоамаш.
16.00 — Гаьнарча шерий иллеш (гIалгIай меттала).
20.33 — Магомедов Султана дIаолаш дIаладаь лирически иллеш.

УКВ

18.00 — «Хелло, Долли». Радиоспектакль.
19.28 — «Мукамаш дог-уйлае». Концерт.
20.12 — «СалаIара минуташ». Литературно-музыкальни композици (нохчий меттала).

31 ИЮЛЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай програма (эрсий меттала).
7.33 — Передачай програма (нохчий меттала).
7.36 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
8.15 — «Шоана хоза хета мукамаш (эрсий меттала).
11.20 — КПСС ЦК июньски (1983 шера) Пленума решенаш — вахаре! «Экономи ярн кхом Барн духьа» (эрсий меттала).
11.35 — Кiиракдена музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус». яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.30 — «Къона тIаьхье» (нохчий меттала).
18.00 — «Цlе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.30 — «Ашарашца доттагIал долчарна» яха концерт.

УКВ

18.00 — В. Терентьев. «Ираза кхера». Оперетта монтаж.
19.07 — Иллеш, мукамаш, хелхараш.
19.45 — «Аьда Сурхо» яха поэма (нохчий меттала).
20.11 — «Иллеца вIашагIкхетар». Концерт.

Тахан республике гIоллеи Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоапаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 23—28, Грозне 26—28 градус йIовхал йолаш хилен таолу.

Кхоанен ломхен морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а делхаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 12—17, дийнахьа 20—25 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

30 июль

С. М. Кирова цIерагIа культурни салаIерен парк. 9.00.—21.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Парте вай руленой» яха радиоконцерт. 11.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яьхьаш. 12.00. В. И. Ленинах йола стихаш дешагIа йишара конкурс 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. «РСДРП шоллагIча съезда дерригадунен - исторически маIан» яха лекци. 17.00. РСДРП шоллагIа съезд хьайийнала 80 шу дизара хетаяь тематически сайре - вIашагIкхетар. 20.00. «Партеца, халкъаца цхьана» яха фильм.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Болх беш я аттракционаш. Болх беш да «Е тамашне дуне» яха кинотеатр. 11.00. Йоккха зал. «Дезала ираза дIоагIаш» яхаш саг йоалаяра-ялара торжественно регистраци яр. 14.30 «Е бIаь шу дIадолалуш» яха радиорепортаж. 15.00. Кинотеатр. Гойтаргда «Револоце рыцараш» яха фильм. 19.00. Баьццара театр. «Энсилон» яхача вокальни - инструментальни ансамбла концерт. 19.30. Халхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Къона гоезанчаш» яха берий хьаьнча хIамай выставка. 12.00. Фаьлг болча кинониъбар. 18.00. «Тха кIиpa» яха радиожурнал. «Деман а гIулакхий а цхьоагIо» яхача темах йола передача.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктоахама секретара — 2-84-68; отделий: партейни вахара — 2-54-04; промышленностей транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаштий — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шиннарен, ереи, шоаттеи деношка.

СФ00209. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3897.